

Na osnovu člana 6 stav 4, člana 14 stav 2, čl. 51 i 54 i člana 56 stav 2 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG", broj 28/06, „Službeni list CG", br. 28/11 i 48/15), člana 75 stav 4 Zakona o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja („Službeni list RCG", broj 28/06, „Službeni list CG", br. 61/11 i 48/15), člana 59 Zakona o sadnom materijalu („Službeni list RCG", broj 28/06, „Službeni list CG", br. 61/11 i 48/15), člana 10 stav 3 Zakona o sredstvima za zaštitu bilja ("Službeni list CG", br. 51/08, 40/11 i 18/14), Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine ("Službeni list CG", broj 115/21), člana 31 Zakona o sredstvima za ishranu bilja („Službeni list RCG", broj 48/07 i „Službeni list CG", br. 76/08, 30/17 i 43/18), člana 11 stav 1 Zakona o genetički modifikovanim organizmima („Službeni list CG", broj 22/08) i člana 5 tačka c i d Zakona o potvrđivanju međunarodnog ugovora o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori" broj 3/10), Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede donijelo je

PROGRAM FITOSANITARNIH MJERA ZA 2024. GODINU

1. Ovim programom utvrđuju se mjere za: vršenje poslova od javnog interesa za zdravstvenu zaštitu bilja; sjemenski materijal poljoprivrednog bilja; sadni materijal; sredstva za zaštitu bilja; održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja; sredstva za ishranu bilja; GMO; biljne genetičke resurse; laboratorijska ispitivanja; nosioce poslova i način vršenja poslova sa planom upotrebe finansijskih sredstava i uslovima za sprovođenje mjera utvrđenih zakonima.

Sredstva za izvršenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu (u daljem tekstu: program) u iznosu od **159.900,00€** opredijeljena su u Zakonu o budžetu Crne Gore za 2024. godinu, Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (organizacioni kod 41107) – Program 16 002 Poljoprivreda, Potprogram 16 002 005 - Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni poslovi: **Aktivnost 16 002 005 001** Upravljanje i administracija Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, ekonomska klasa 413-2 Materijal za zdravstvenu zaštitu za potrebe sprovođenja Programa fitosanitarnih mjera, **iznos 6.000,00€** i **Aktivnost 16 002 005 004** - Program fitosanitarnih mjera **153.900,00€**.

Nedostajuća sredstva za zdravstvenu zaštitu bilja u iznosu od **50.000,00€** Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove će obezbijediti na način što će izvršiti preusmjeravanje raspoloživih sredstava u okviru organa sa **aktivnosti 16002005002 Monitoring bezbjednosti hrane i 16002005003 Zdravstvena zaštita životinja na aktivnost 16 002 005 004** Program fitosanitarnih mjera i u skladu sa mišljenjem Ministarstva finansija br. 02-05-430/24-127/2 od 24.01.2024. godine, čime se obezbjeđuju sredstva za realizaciju ovog Programa u iznosu od **203.900,00€**.

Troškovi iskazani po pojedinim programima predstavljaju projektovane vrijednosti, a organ uprave nadležan za fitosanitarne poslove (u daljem tekstu: Uprava) može u toku izvršenja programa vršiti izmjenu namjene sredstava i sredstva preusmjeravati sa jednog programa na drugi, do visine ukupnih sredstava. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Za izvršenje programa odgovorna je Uprava.

PROGRAMI	
Program 1	Program zdravstvene zaštite bilja
Komponenta 1.1	Posebni nadzor nad karantinski štetnim organizmima
Komponenta 1.2	Nadzor nad određenim prioritetnim karantinski štetnim organizama prilikom uvoza
Komponenta 1.3	Monitoring
Komponenta 1.4	Edukacija
Komponenta 1.5	Hitne fitosanitarne mjere
Program 2	Program praćenja prometa i registracije sredstava za zaštitu i ishranu bilja
Komponenta 2.1	Registracija sredstava za zaštitu bilja
Komponenta 2.2	Monitoring prometa sredstava za zaštitu bilja
Komponenta 2.3	Sprovođenje specijalističkog kursa
Komponenta 2.4	Monitoring uređaja za upotrebu pesticida
Komponenta 2.5	Program post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja – monitoring formulacija
Komponenta 2.6	Post-registracijska kontrola sredstava za zaštitu bilja - rezistentnost
Komponenta 2.7	Monitoring održive upotrebe pesticida na gazdinstvima
Komponenta 2.8	Program integralne zaštite bilja – jabuka
Komponenta 2.9	Program primjene fungicida biološkog porijekla
Komponenta 2.10	Unapređenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom odnosno postupanja sa ambalažom nakon upotrebe pesticida
Komponenta 2.11	Monitoring uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu - vode, ptice, pčele, ribe i zemljišta
Komponenta 2.12	Monitoring karakteristika sredstava za ishranu bilja
Komponenta 2.13	Izveštajno prognozni programi
Komponenta 2.14	Edukacije
Komponenta 2.15	Hitne mjere
Program 3	Program kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala i biljni genetički resursi
Komponenta 3.1	Sjemenska proizvodnja krompira
Komponenta 3.2	Sjemenska proizvodnja žita
Komponenta 3.3	Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala
Komponenta 3.4	Program kontrolnog ispitivanja sadnog materijala
Komponenta 3.5	Program kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala
Komponenta 3.6	Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO
Komponenta 3.7	Program biljnih genetičkih resursa
Komponenta 3.8	Program mjera za laboratorijska ispitivanja sadnog i sjemenskog materijala koja se ne mogu predvidjeti
Komponenta 3.9	Edukacije
Program 4	Materijali za posebne namjene (klopke, ex tempore testovi za štetne organizme, hemikalije)
Program 5	Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa

PROGRAM 1

PROGRAM ZDRAVSTVENE ZAŠTITE BILJA

Cilj: Stabilno zdravstveno stanje bilja na teritoriji Crne Gore, sprječavanje unošenja, blagovremeno otkrivanje, suzbijanje pojave i širenja i iskorjenjavanje štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, pravovremeno, pravilno, uspješno i racionalno sprovođenje fitosanitarnih mjera u praksi, sprječavanje ili umanjivanje gubitaka prinosa u biljnoj proizvodnji i stvaranje predušlova za očuvanje zdravlja bilja kao ključnog faktora za održivu i konkurentnu poljoprivredu, ali i zaštitu životne sredine.

Programom su definisane aktivnosti kao što su nadzori nad karantinski štetnim organizmima, a naročito na prioritnim, obuke i hitne fitosanitarne mjere čime se stvaraju predušlovi i za usaglašavanje oblasti zdravstvene zaštite bilja sa EU zahtjevima. Značajna aktivnost se odnosi na dobijanje i održavanje zdravstvenog statusa na teritoriji Crne Gore za određene štetne organizme na osnovu kojih Crna Gora može izdavati međunarodna uvjerenja o zdravstvenom stanju bilja za izvoz (fitosanitarni sertifikati).

Pravni osnov: Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG”, broj 28/06, „Službeni list CG”, br. 28/11 i 48/15) i godišnji plan službenih kontrola.

Nadležnosti:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora, **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja:** Tamara Popović, načelnica, **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora.

Ovlašćene institucije za sprovođenje:

Biotehnički fakultet: dekan prof dr Božidarka Marković - **Fitosanitarna laboratorija sa pripadajućim laboratorijama za ispitivanje štetnih organizama i odgovornim licima.**

Pružaoци usluga u oblasti zdravstvene zaštite bilja.

AKTIVNOSTI:

KOMPONENTA 1.1: POSEBNI NADZORI NAD KARANTINSKI ŠTETNIM ORGANIZMIMA

Posebni nadzor se sprovodi u odgovarajućem vremenskom periodu, radi otkrivanja pojave karantinski štetnih organizama ili utvrđivanja specifičnosti njihove populacije ili granica područja ili čitave teritorije Crne Gore (zaraženog/napadnutog i slobodnog od štetnih organizama)¹.

U okviru posebnog nadzora vrši se postupak sistematskog prikupljanja i čuvanja podataka o karantinski štetnim organizmima, koji uključuje podatke dobijene inspeksijskim pregledima, kao i praćenje zdravstvenog stanja bilja i sistematsko istraživanje na područjima u kojima su štetni organizmi prisutni ili nijesu prisutni kroz jasno definisane aktivnosti (zdravstvene preglede bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, prikupljanje uzoraka, laboratorijska ispitivanja) i druge propisane aktivnosti u skladu sa obavezama i odgovarajućim propisima usklađenim sa EU, procedurama Evropske i mediteranske organizacije za zaštitu bilja (EPPO) i standardima Međunarodne konvencije o zaštiti bilja (IPPC).

U skladu sa “Spozorazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica i Republike Crne Gore”, Crna Gora je u obavezi da vrši izvještavanje Evropske komisije o statusu štetnih organizama.

Odgovorna lica ovlašćene laboratorije po potrebi vrše edukaciju lica uključenih u nadzor. Sastavni dio izvještaja za nadzor su pregledi i uzorci iz uvoza. Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju, jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se fitosanitarnom inspektoru koji je izvršio uzorkovanje se i Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja.

1.1.1. Posebni nadzor *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* (krompirove cistolike nematode)

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)².

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja *Globodera pallida* (Stone) Behrens i *Globodera rostochiensis* (Wollenweber) Behrens ("Službeni list CG", broj 23/24)³.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* (krompirove cistolike nematode) vrši se radi potvrde statusa da je Crne Gora “slobodna od” ovih štetnih organizama, kao i ranog otkrivanja pojave odnosno prisustva i sprečavanja unošenja krompirovih cistolikih nematoda uz korišćenje naučnih i tehničkih informacije navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* (Pest survey card on *Globodera pallida* and *Globodera rostochiensis*):

[Globodera rostochiensis and G. pallida \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Uzorkovanje:

Posebni nadzor sprovodi se u skladu sa Pest survey card on *Globodera rostochiensis* and *Globodera pallida* European Food Safety Authority (EFSA)⁴ obavezno uzimanjem uzoraka zemljišta od strane fitosanitarne inspekcije, radi vršenja laboratorijske analize na prisustvo krompirovih cistolikih nematoda *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* i obuhvata:

1. uzorkovanje zemljišta sa parcela za proizvodnju sjemenskog krompira (100%) u periodu prije sjetve;
2. uzorkovanje zemljišta sa parcela za proizvodnju merkantilnog krompira (0,5%), u periodu:

-prije sjetve ili;

-poslije vizuelnog pregleda korijena sa mjesta gdje su vidljivi simptomi ili;

-u toku ili neposredno nakon vađenja krompira, zajedno sa krtolama;

3. uzorkovanje krtola sjemenskog i merkantilnog krompira u prometu (uvoz, prodajni objekti);

4. uzorkovanje otpadne zemlje u objektu registrovano za preradu krompira;

5. uzorkovanje zemlje sa poljoprivrednih mašina.

Uzorkovanje zemljišta sa parcela za proizvodnju sjemenskog i merkantilnog krompira, kao i krtola sjemenskog i merkantilnog krompira u prometu vrši na osnovu instrukcije za fitosanitarne radi sprovođenja laboratorijskih ispitivanja.

¹ Za izradu nadzora i izračunavanje broja uzoraka statističkih metoda za nadzor *Xylella fastidiosa* korišćen je statistički alat odnosno standard za uzorkovanje ISPM 31, za programe nadzora štetnih organizama krompira broj uzoraka je potvrđen audit misijom DG(SANTE) 2019-6741, a u budućem periodu će se koristiti aplikacije kao što su <https://r4eu.efsa.europa.eu/> :

- RiBESS - Risk based surveillance systems;

- RiPEST - Risk based PEst Survey Tool;

- SAMPELATOR - Sample size calculator.

² U ove liste prenijeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

³ Commission Implementing Regulation (EU) 2022/1192 of 11 July 2022 establishing measures to eradicate and prevent the spread of *Globodera pallida* (Stone) Behrens and *Globodera rostochiensis* (Wollenweber) Behrens

⁴ Pest survey card on *Globodera rostochiensis* and *Globodera pallida* European Food Safety Authority (EFSA)

U okviru postupka sertifikacije sjemenskog krompira laboratorijska ispitivanja za *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* su uslov dalje proizvodnje i postupka sertifikacije.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Parcele za proizvodnju sjemenskog krompira - uzorkovanje zemljišta 100%	130	
Parcele za proizvodnju merkantilnog krompira - uzorkovanje zemljišta 0,5%	20	
Objekti za pakovanje merkantilnog i sjemenskog krompira - uzorkovanje otpadne zemlje u postupku čišćenja krompira prije pakovanja	3	
Objekat registrovan za preradu krompira - uzorkovanje otpadne zemlje u postupku prerade	5	
Poljoprivredne mašine uzorkovanje zemlje sa	2	
Uvoz merkantilnog ili sjemenskog krompira	po službenoj dužnosti*	
	Ukupno	

*troškove laboratorijskih ispitivanja plaća uvoznik;

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori prilikom uzorkovanja popunjavaju Obrazac 1 iz priloga programa, sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja. Dodatno, nakon završenog uzorkovanja fitosanitarni inspektor Upravi dostavlja za svoje područje nadzora sljedeću popunjenu tabelu:

Vrsta nadzora otkrivanja/praćenje	Ukupno područje uzgoja (ha)	Područje sa kojeg su uzeti uzorci (1)	Stopa uzorkovanja (2)	Zaražena područja nakon laboratorijskog testiranja (2)				Ostale informacije
				Samo G. str.2 (3)	Samo G.r. (4)	G.str. i G.r. zajedno u istoj proizvodnoj jedinici	Ukupna zaražena područja	

(1) samo za merkantilnu proizvodnju

(2) ne popunjavaju inspektori

(3) G.p.= *Globodera pallida*

(4) G.r. = *Globodera rostochiensis*

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama ekstrakcije krompirovih cistolikih nematoda, koje su propisane Prilogom 3 Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja *Globodera pallida* (Stone) Behrens i *Globodera rostochiensis* (Wollenweber) Behrens ("Službeni list CG", broj 23/24).

Prilikom ispitivanja uzoraka krtola iz uvoza na prisustvo karantinskih nematoda *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis* treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Ditylenchus destructor* Thorne.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenih štetnih organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektor koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

Završni izvještaj treba da sadrži i podatke o izvršenim ispitivanjima uzoraka iz uvoza (krtole sjemenskog i merkantilnog krompira).

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija⁵: Biotehnički fakultet, dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice: dr Igor Pajović.**

⁵ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

1.1.2. Posebni nadzor *Synchytrium endobioticum* (Potato Wart Disease)

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁶.
Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja *Synchytrium endobioticum* (Schilbersky) ("Službeni list CG", broj 77/23)⁷.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor *Synchytrium endobioticum* (Potato Wart Disease) vrši se radi potvrde statusa da je Crne Gora "slobodna od" ovog štetnog organizama, kao i ranog otkrivanja pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja štetnog organizma.

Obim nadzora:

Posebni nadzor *Synchytrium endobioticum* (Potato Wart Disease) vrši se u proizvodnji merkantilnog i sjemenskog krompira uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Synchytrium endobioticum* (Pest survey card on *Synchytrium endobioticum*):

Clavibacter sepedonicus (arccgis.com)

Dodatno, za sjemenski krompir vrši se vizuelni pregled usjeva sjemenskog krompira u toku vegetacije, kao i vizuelni pregled i uzimanje uzoraka u skladištima u okviru stručne kontrole nad proizvodnjom u dijelu provjere zdravstvenog stanja prilikom sertifikacije sjemenskog krompira.

Faktori rizika:

Uslovi zemljišta su potencijalni faktor rizika imajući u vidu da bolesti pogoduje vlažno zemljište i relativno niske temperature zemljišta. Parcele na kojima se zadržava voda su prioritet za preglede.

Uzorci za vizuelne preglede obavezno se uzimaju iz područja na kojem je bilo utvrđeno prisustvo *S. endobioticum*.

Prilikom uvoza treba obratiti pažnju na status države i područja porijekla u odnosu na *S. endobioticum*.

Uzorkovanje:

Posebni nadzor sprovodi se u skladu sa Pest survey card on *Synchytrium endobioticum* European Food Safety Authority (EFSA) obaveznim uzimanjem uzoraka od strane fitosanitarne inspekcije, radi vizuelnog pregleda na prisustvo simptoma *Synchytrium endobioticum*.

S obzirom da Crna Gora ima status „slobodna od *Synchytrium endobioticum*” posebni nadzor obuhvata preglede i po potrebi uzorkovanje krtola krompira (sjemenski, merkantilni kod registrovanih i neregistrovanih proizvođača) od strane fitosanitarne inspekcije za vrijeme vađenja krtola, krtola u skladištima, kao i pregled otpada prilikom dorade krtola.

U slučaju sumnje na prisustvo štetnog organizma uzima se uzorak radi laboratorijskog ispitivanja za koja su obezbijedena finansijska sredstva Komponenta 1.4 Hitne fitosanitarne mjere u skladu sa ovim Programom, kao i iz budžetskih rezervi po potrebi. Vizuelni pregled i uzorkovanje se vrši na osnovu instrukcije.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Sjemenski krompir u toku vađenja	po službenoj dužnosti u okviru sertifikacije i postupka stručne kontrole	
Sjemenski krompir u skladištu uključujući otpad prilikom dorade		
Merkantilni krompir u toku vađenja	25 ¹	0,00
Merkantilni i sjemenski krompir u skladištu uključujući otpad prilikom dorade		
Uvoz merkantilnog ili sjemenskog krompira	po službenoj dužnosti ²	0,00
Ukupno		0,00

¹ uzorci za vizuelni pregled sa parcela proizvođača merkantilnog krompira (registrovanog i neregistrovanog), fitosanitarni inspektor obavlja pregled prilikom vršenja nadzora nad *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis*;
² uzorci iz uvoza koje nakon vizuelnog pregleda u slučaju sumnje šalje fitosanitarni inspektor u laboratoriju radi laboratorijskog ispitivanja.

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektor nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavlja izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Fitosanitarni inspektori, u slučaju sumnje i uzorkovanja za laboratorijske analize popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja. Dodatno, nakon završenog uzorkovanja fitosanitarni inspektor Upravi dostavlja za svoje područje nadzora sljedeću popunjenu tabelu:

Kategorija krompira	Ukupno područje uzgoja (ha)	Vizuelni pregled krtola					Laboratorijsko ispitivanje					Ostale informacije	
		Broj uzoraka	Broj partija	Veličina uzorka	period uzorkovanja	Br. sumnji		Broj uzoraka	Veličina uzoraka	Vrsta testa	Broj pozitivnih rezultata		
						Uzorci	Partije				Uzorci		Partije
sjemenski													
Merkantilni i za preradu													
Ostalo													

⁶ U ove liste prenijeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

⁷ U ovaj Pravilnik prenijeta je Implementirajuća Regulativa Evropske Komisije (EU) 2022/1195 od 11. jula 2022. godine o utvrđivanju mjera za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja *Synchytrium endobioticum* (Schilbersky)

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Ukoliko fitosanitarni inspektor pošalje uzorke sa sumnjom na prisustvo štetnog organizma *Synchytrium endobioticum*, odgovorno lice vrši laboratorijska ispitivanja u skladu metodama koje su propisane u Prilogu 1 Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja *Synchytrium endobioticum* (Schilbersky) ("Službeni list CG", broj 77/23).

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektor koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

Završni izvještaj treba da sadrži i podatke o izvršenim ispitivanjima uzoraka iz uvoza (krtole sjemenskog i merkantilnog krompira).

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora; **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Nedeljko Latinović, prof. dr Jelena Latinović.

1.1.3 Posebni nadzor *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter sepedonicus*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁸.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Ralstonia solanacearum* (Smith 1896) Yabuuchi et al. 1996 emend. Safni et al. 2014 ("Službeni list CG", broj 68/23)⁹.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Clavibacter sepedonicus* (Spieckermann & Kotthoff 1914.), Nouioui et al. 2018. ("Službeni list CG", broj 68/23)¹⁰.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se radi potvrde statusa da je Crne Gora "slobodna od" štetnog organizama *Ralstonia solanacearum*, kao i ranog otkrivanja njegove pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja na krtolama sjemenskog i merkantilnog krompira (*Solanum tuberosum* L.), uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Ralstonia solanacearum* (Pest survey card on *Ralstonia solanacearum*):

<https://storymaps.arcgis.com/stories/ffcd83892cde402a824b0698a7e29195>

Posebni nadzor vrši se radi potvrde statusa da je Crne Gora "slobodna od" štetnog organizama *Clavibacter sepedonicus*, kao i ranog otkrivanja njegove pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja na krtolama sjemenskog i merkantilnog krompira (*Solanum tuberosum* L.), uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Clavibacter sepedonicus* (Pest survey card on *Clavibacter sepedonicus*):

[Clavibacter sepedonicus \(arcgis.com\)](https://storymaps.arcgis.com/stories/ffcd83892cde402a824b0698a7e29195)

Obim nadzora:

Ralstonia solanacearum

Posebni nadzor vrši se u proizvodnji merkantilnog i sjemenskog krompira. Dodatno za sjemenski krompir vrši se u okviru stručne kontrole nad proizvodnjom sjemenskog krompira u dijelu provjere zdravstvenog stanja (vizuelni pregledi i uzorkovanje) prilikom sertifikacije sjemenskog krompira. Posebni nadzor obuhvata i vizuelni pregled i uzorkovanje biljaka paradajza, najmanje zasada na mjestu proizvodnje biljaka namijenjenih presađivanju (rasad), kao i uzorkovanje samoniklih biljaka domaćinima iz familije *Solanaceae*, površinskih voda i tekućeg otpada.

Clavibacter sepedonicus

Posebni nadzor vrši se u proizvodnji merkantilnog i sjemenskog krompira. Dodatno za sjemenski krompir vrši se u okviru stručne kontrole nad proizvodnjom sjemenskog krompira u dijelu provjere zdravstvenog stanja (vizuelni pregledi i uzorkovanje) prilikom sertifikacije sjemenskog krompira.

Vizuelni pregledi:

Fitosanitarni inspektori vrše vizuelne preglede proizvodnog zasada merkantilnog krompira, kada je moguće vizuelno prepoznati simptome zaraze štetnim organizmom i vizuelni pregled rezanih krtola kada je taj pregled prikladan za otkrivanje simptoma zaraze štetnim organizmom;

Uzorkovanje:

Fitosanitarni inspektori vrše uzorkovanje na osnovu instrukcije.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Sjemenski krompir iz skladišta <i>Ralstonia solanacearum</i> i <i>Clavibacter sepedonicus</i>	65 ¹	65x150,00€=9.750,00€
Merkantilni krompir iz skladišta (50% kod registrovanih i 50% kod neregistrovanih proizvođača) <i>Ralstonia solanacearum</i> i <i>Clavibacter sepedonicus</i> ili iz uzorkovanje iz proizvodnog zasada, što je moguće kasnije između sušenja cime i vađenja krtola;	45 ²	45x150,00€=6.750,00€
Biljke domaćini: biljke paradajza (<i>Solanum lycopersicum</i>) <i>Ralstonia solanacearum</i>	10	10x75,00=750,00€

⁸ U ove liste prenjeta je Regulatorna Komisija (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulatorne (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

⁹ U ovaj Pravilnik prenešena je Implementirajuća Regulatorna Komisija (EU) 2022/1193 od 11. jula 2022. godine o utvrđivanju mjera za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Ralstonia solanacearum* (Smith 1896) Yabuuchi et al. 1996 emend. Safni et al. 2014;

¹⁰ U ovaj Pravilnik prenešena je Implementirajuća Regulatorna Komisija (EU) 2022/1194 od 11. jula 2022. godine o utvrđivanju mjera za iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Clavibacter sepedonicus* (Spieckermann & Kotthoff 1914.), Nouioui et al. 2018. u skladu sa Implementirajućom Regulatornom Evropske Komisije (EU) 2022/1194;

Biljke domaćini: biljke samonikle biljke iz familije <i>Solanaceae</i> , a naročito <i>Solanum dulcamara</i> i <i>Solanum nigrum</i> <i>Ralstonia solanacearum</i>	10	10x75,00=750,00€
Voda: za navodnjavanje, za prskanje ili otpadne vode tokom industrijske prerade ili pakovanja ³ <i>Ralstonia solanacearum</i>	10	10x75,00=750,00€
Uvoz merkantilnog ili sjemenskog krompira <i>Ralstonia solanacearum</i> i <i>Clavibacter sepedonicus</i>	po službenoj dužnosti ⁴ najmanje 10	⁵
Ukupno		18.750,00€
¹ ovo su uzorci koji pristižu u laboratoriju i radi laboratorijskog ispitivanja na <i>Clavibacter sepedonicus</i> ; ² ovo su uzorci koji pristižu u laboratoriju i radi laboratorijskog ispitivanja na <i>Clavibacter sepedonicus</i> ; ³ napomena: u Crnoj Gori je 2022. godine prvi put registrovan jedan objekat za preradu krompira; ⁴ ovo su uzorci iz uvoza koje nakon vizuelnog pregleda šalje fitosanitarni inspektor u laboratoriju radi laboratorijskog ispitivanja na latentne zaraze; ⁵ troškove snose uvoznici; Napomena: Preraspodjela broja uzoraka krtola krompira može se vršiti u slučaju da je smanjena proizvodnja sjemenskog krompira, što znači nakon završenog uzorkovanja svakog lota sjemenskog krompira, preostali uzorci se mogu uzeti iz skladišta merkantilnog krompira.		

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori prilikom uzorkovanja za laboratorijske analize popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Fitosanitarni inspektor nakon izvršenog uzorkovanja za vizuelni pregled Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavlja izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu, kao i zbirne izvještaje na obrascima navedenih pravilnika.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama iz Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Ralstonia solanacearum* (Smith 1896) Yabuuchi et al. 1996 emend. Safni et al. 2014 ("Službeni list CG", broj 68/23) i EPPO standardima.

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama iz Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za otkrivanje, iskorjenjivanje i sprečavanje širenja štetnog organizma *Clavibacter sepedonicus* (Spieckermann & Kotthoff 1914.), Nouioui et al. 2018. ("Službeni list CG", broj 68/23) i EPPO standardima. U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektor koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

Završni izvještaj treba da sadrži i podatke o izvršenim ispitivanjima uzoraka iz uvoza (krtole sjemenskog i merkantilnog krompira).

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora; **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fušić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija¹¹: Biotehnički fakultet dekan, prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Nedeljko Latinović, prof. dr Jelena Latinović.

1.1.4. Posebni nadzor *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)¹².

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnih organizama *Epitrix cucumeris* (Harris), *Epitrix papa* sp. n., *Epitrix subcrinita* (Lec.) i *Epitrix tuberis* (Gentner) ("Službeni list CG", br. 17/17 i 35/18)¹³.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se radi potvrde statusa da je Crne Gora "slobodna od" ovog štetnog organizama, kao i ranog otkrivanja pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja *Epitrix cucumeris* (Harris), *Epitrix papa* sp. n., *Epitrix subcrinita* (Lec.) i *Epitrix tuberis* (Gentner). Za vizuelne preglede, takođe se koriste naučne i tehničke informacije navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita* i *Epitrix tuberis* (Pest survey card on *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita* and *Epitrix tuberis*): [Epitrix cucumeris](#), [E. papa](#), [E. subcrinita](#) and [E. tuberis](#) ([arcgis.com](#))

Oblim nadzora:

Posebni nadzor se vrši:

1) vizuelnim vegetacijskim pregledima merkantilnog krompira na prisustvo sitnih rupica na listovima koje pričinjavaju imaga i kečeranjem usjeva radi eventualnog hvatanja imaga od strane odgovornog lica Fitosanitarne laboratorije – Laboratorije za entomologiju. Za vizuelne preglede, takođe se koriste naučne i tehničke informacije navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita* i *Epitrix tuberis* (Pest survey card on *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita* and *Epitrix tuberis*);

¹¹ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5

¹² U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

¹³ U ovaj pravilnik prenesene su: Odluka Komisije 2012/270/EU od 16. maja 2012., u pogledu hitnih mjera za sprečavanje unošenja i širenja organizama *Epitrix cucumeris* (Harris), *Epitrix similis* (Gentner), *Epitrix subcrinita* (Lec.) i *Epitrix tuberis* (Gentner) i Odluka Komisije (EU) 2014/679 od 25. septembra 2014. o izmjeni Implementirajuće Odluke 2012/270/EU u pogledu vremena njene primjene i u pogledu premještanja u objekte za pakovanje krtola kromira porijeklom iz obilježnih područja radi sprečavanja širenja u Uniju organizama *Epitrix cucumeris* (Harris), *Epitrix similis* (Gentner), *Epitrix subcrinita* (Lec.) i *Epitrix tuberis* (Gentner)/ Odluka Komisije (EU) 2016/1359 od 8. avgusta 2016. o izmjeni Provedbene odluke 2012/270/EU u pogledu hitnih mjera za sprečavanje unošenja u Uniju organizama *Epitrix cucumeris* (Harris), *Epitrix similis* (Gentner), *Epitrix subcrinita* (Lec.) i *Epitrix tuberis* (Gentner) i njihovog širenja unutar Unije.

- 2) vizuelnim pregledima od strane fitosanitarnih inspektora na prisustvo oštećenja koje pričinjavaju larve buvača: krtola merkantilnog krompira kod registrovanih i neregistrovanih proizvođača i krtola sjemenskog krompira kod registrovanih proizvođača. Ovi pregledi se vrše u skladištu i/ili prilikom vađenja krtola krompira sa parcela. Fitosanitarni inspektori u slučaju sumnje na prisustvo buvača uzorkuju krtole krompira radi laboratorijskog ispitivanja za koja su obezbijedena finansijska sredstva Komponentom 1.4 Hitne fitosanitarne mjere, ovog Programa ili budžetskih rezervi.
- 3) vizuelnim vegetacijskim pregledima sjemenskog krompira i pregledima i uzorkovanju u skladištima u sklopu stručne kontrole.

Uzorkovanje:

Fitosanitarna inspekcija u slučaju sumnje vrši uzorkovanje krtola sjemenskog i merkantilnog krompira. Uzorkovanje se vrši na osnovu instrukcije.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Sjemenski krompir u toku vađenja	po službenoj dužnosti u sklopu stručne kontrole nad sjemenskim krompirom	
Sjemenski krompir u skladištu uključujući otpad prilikom dorade		
Merkantilni krompir u toku vađenja	25 ¹	0,00
Merkantilni i sjemenski krompir u skladištu uključujući otpad prilikom dorade		
Uvoz merkantilnog ili sjemenskog krompira	po službenoj dužnosti ²	
Vizuelni pregledi merkantilnog krompira u vegetaciji	odgovorno lice laboratorije	2.500,00€
	Ukupno	2.500,00€
¹ uzorci za vizuelni pregled - slučajni uzorci sa parcela proizvođača merkantilnog krompira (registrovanog i neregistrovanog) i pregleda ih fitosanitarni inspektor prilikom vršenja nadzora nad <i>Epitrix cucumeris</i> , <i>Epitrix papa</i> , <i>Epitrix subcrinita</i> , <i>Epitrix tuberis</i> ;		
² uzorci iz uvoza koje nakon vizuelnog pregleda u slučaju sumnje šalju fitosanitarni inspektori za laboratorijska ispitivanja, troškove snose uvoznici;		

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektor nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavlja **izvještaj** na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Fitosanitarni inspektori u slučaju sumnje i slanja uzorka za laboratorijske analize popunjavaju **potvrdu** na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama EPPO dijagnostičkim postupcima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektor koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

Završni izvještaj treba da sadrži i podatke o izvršenim ispitivanjima uzoraka iz uvoza (krtole sjemenskog i merkantilnog krompira).

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor**; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora**; **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija¹⁴: **Biotehnički fakultet dekan** prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice** prof. dr Snježana Hrnčić, prof. dr Sanja Radonjić.

1.1.5. Posebni nadzor *Bursaphelenchus xylophilus*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)¹⁵

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za iskorjenjivanje i suzbijanje borove nematode *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al. ("Službeni list CG", br. 12/14 i 68/18)¹⁶.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se radi potvrde statusa da je Crne Gora "slobodna od" ovog štetnog organizama, kao i ranog otkrivanja pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja borove nematode *Bursaphelenchus xylophilus*.

Obim nadzora:

Posebni nadzor borove nematode podrazumijeva sakupljanje i laboratorijska ispitivanja uzoraka osjetljivog bilja, drveta i kore, kao i vektora borove nematode (insekti roda *Monochamus*), uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Bursaphelenchus xylophilus* (Pest survey card on *Bursaphelenchus xylophilus*):

[Bursaphelenchus xylophilus \(arcgis.com\)](http://Bursaphelenchus.xylophilus(arcgis.com))

¹⁴ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5

¹⁵ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

¹⁶ ovaj pravilnik prenešena je:

Odluka Komisije 2012/535/EU od 26. septembra 2012. godine (Commission Implementing Decision of 26 September 2012 on emergent measures to prevent the spread within the Union of *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al. (the pine wood nematode) (notified under document C(2012) 6543) (2012/535/EU) i Odluka Komisije (EU) 2017/427 od 8. marta 2017. o izmjeni Odluke 2012/535/EU u pogledu mjera za sprečavanje širenja unutar Unije *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al. (borove nematode) i Odluka Komisije (EU) 2018/618 od 19. aprila 2018. o izmjeni Odluke 2012/535/EU u pogledu mjera za sprečavanje širenja unutar Unije štetnog organizma *Bursaphelenchus xylophilus* (Steiner et Buhner) Nickle et al. (borove nematode)

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
1. osjetljivo bilje u područjima pogođenim požarima ili olujama, odnosno generalno na oslabljenim stablima	100	6.000,00€
2. oblice i drugi djelovi nastali sječanjem drveta ili prirodnim ostacima nastalim uticajem biotskih faktora, stablima u parkovima i drugim mjestima van šumskog područja, kao i u neposrednoj blizini graničnih prelaza		
3. drveni materijal za pakovanje u skladištima uvoznika određenih roba porijeklom iz Kine, Portugalije, Španije, SAD i druge		
4. drvopreradaivački kapaciteti, kao i aktivnosti vezane za eksploataciju šuma.		
5. 20 uzoraka vektora borove nematode (insekti roda <i>Monochamus</i>)		
UKUPNO		6.000,00€

Odgovorno lice Fitosanitarne laboratorije – Laboratorije za nematologiju uzima uzorke iz tač. 1, 2, 4 i 5. Fitosanitarna inspekcija uzorkuje i dostavlja u nematološku laboratoriju 20 uzoraka iz tačke 3.

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori prilikom uzorkovanja popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama EPPO dijagnostičkim postupcima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektor koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

Sastavni dio izvještaja za posebni nadzor predstavljaju i uzorci drveta koje uzima fitosanitarna inspekcija prilikom fitosanitarnog pregleda drvenog materijala za pakovanje koji se uvozi, a porijeklom je iz vanevropskih zemalja radi laboratorijskih ispitivanja na prisustvo borove nematode.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fušić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija¹⁷: Biotehnički fakultet, dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija dr Igor Pajović odgovorno lice.**

1.1.6. Posebni nadzor *Fusarium circinatum*
Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)¹⁸.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Fusarium circinatum* Nirenberg & O'Donnell ("Službeni list CG", broj 27/21)¹⁹

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja i širenja štetnog organizma *Fusarium circinatum*.

Obim nadzora:

Posebni nadzor se vrši na sadnom materijalu roda *Pinus* L. i vrste *Pseudotsuga menziesii*, uključujući sjeme i šišarke, namijenjene razmnožavanju, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Fusarium circinatum* Nirenberg & O'Donnell (Pest survey card on *Fusarium circinatum* Nirenberg & O'Donnell):

[Fusarium circinatum \(aregis.com\)](http://Fusarium_circinatum_(aregis.com))

Uzorkovanje:

Fitosanitarne preglede i uzorkovanje vrši odgovorno lice Fitosanitarne laboratorije - Laboratorija za mikologiju (u rasadnicama, šumskim sastojinama, parkovima, okućnicama i drugim površinama, najmanje dva puta godišnje u periodu od maja do oktobra). Za vizuelne preglede, takođe se koriste naučne i tehničke informacije navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad štetnim organizmom *Fusarium circinatum* (Pest survey card on *Fusarium circinatum*).

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
sadni materijal roda <i>Pinus</i> L. i vrste <i>Pseudotsuga menziesii</i> , uključujući sjeme i šišarke, namijenjene razmnožavanju.	25	3.500,00€
UKUPNO		3.500,00€

¹⁷ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

¹⁸ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

¹⁹ Implementirajuća Direktiva Komisije (EU) 2019/2032 od 26. novembra 2019. o utvrđivanju hitnih mjera za sprečavanje unošenja i širenja unutar Unije *Fusarium circinatum* Nirenberg & O'Donnell;

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarne inspekcije prilikom fitosanitarnog pregleda na uvozu bilja roda *Pinus* L. i vrste *Pseudotsuga menziesii* uključujući sjeme i šišarke, namijenjene razmnožavanju uzima uzorke radi laboratorijskih ispitivanja na prisustvo *Fusarium circinatum* koja su sastavni dio izvještaja za posebni nadzor.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama EPPD dijagnostičkim postupcima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektoru koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor**; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora**; **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija²⁰: Biotehnički fakultet, dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarne laboratorija dr Jelena Lazarević - odgovorno lice.**

1.1.7. Posebni nadzor *Anoplophora chinensis*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)²¹.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja, odomaćivanja i širenja štetnog organizma *Anoplophora chinensis* (Forster) ("Službeni list CG", broj 77/23)²².

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši radi potvrde statusa da je Crne Gora "slobodna od" ovog štetnog organizama, kao i ranog otkrivanja radi sprječavanja unošenja i širenja *Anoplophora chinensis* (Forster), uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Anoplophora chinensis* (Forster) (Pest survey card on *Anoplophora chinensis* (Forster)):

[Anoplophora chinensis \(arcgis.com\)](http://Anoplophora.chinensis(arcgis.com))

Obim nadzora:

Fitosanitarne inspekcije, a po potrebi i šumarska inspekcija vrši zdravstvene preglede biljaka domaćina.

Posebni nadzori se vrši na biljkama domaćinima:

- a) na osnovu stepena odgovarajućeg fitosanitarnog rizika;
- b) na otvorenom, u rasadnicima, vrtnim i trgovačkim centrima, na prirodnim i urbanim područjima i drugim relevantnim mjestima po potrebi;
- c) u odgovarajuće doba godine s obzirom na mogućnost otkrivanja štetnog organizma, uzimajući u obzir biologiju tog štetnog organizma, prisustvo i biologiju domaćina kao i naučne i tehničke informacije navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor štetnog organizma *Anoplophora chinensis* (Pest Survey Card on *Anoplophora chinensis*).

Posebni nadzori sastoje se od:

- a) vizuelnog pregleda biljaka domaćina; i
- b) po potrebi, prikupljanja uzoraka i testiranja bilja za sadnju.

Posebni nadzor vrši fitosanitarne inspekcije, a po potrebi i šumarska inspekcija.

Zdravstvene preglede u rasadnicima, vrtnim i trgovačkim centrima u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja vrše i njihova lica odgovorna za zdravlje bilja i ista su dužna da, ukoliko primjete bilo kakve simptome koji ukazuju na prisustvo *Anoplophora chinensis*, bez odlaganja prijaviti fitosanitarnoj inspekciji. Odgovorna lica nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavljaju izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Zdravstvene preglede u urbanim sredinama u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja vrše javne komunalne službe/zelenila i njihova lica odgovorna za zdravlje bilja koja su dužna da, ukoliko primjete bilo kakve simptome koji ukazuju na prisustvo *Anoplophora chinensis*, bez odlaganja prijaviti fitosanitarnoj inspekciji. Odgovorna lica nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavljaju izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Sastavni dio izvještaja su i izvještaji o izvršenim laboratorijskim analizama uzorka uzetih iz uvoza, a fitosanitarni inspektori su dužni da vrše 100% fizički pregled svih biljaka domaćina *Anoplophora chinensis*.

Atlas biljaka domaćina i flajer za *Anoplophora chinensis* Uprava će izraditi u 2024.godini.

Uzorkovanje:

U slučaju sumnje fitosanitarne, a po potrebi i šumarska inspekcija, dostavlja uzorke laboratoriji za entomologiju za čije su analize obezbijedena finansijska sredstva Komponentom 1.4 Hitne fitosanitarne mjere, ovog Programa iz budžetskih rezervi.

²⁰ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

²¹ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

²² U ovaj Pravilnik prenjeta je Implementirajuća Regulativa Evropske Komisije (EU) 2022/2095 od 28. oktobra 2022. o utvrđivanju mjera za sprečavanje unošenja štetnog organizma *Anoplophora chinensis* (Forster) na područje Unije, njegovo odomaćivanje i širenje unutar područja Unije i o stavljanju van snage Odluke 2012/138/EU.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Biljke domaćini na otvorenom, u rasadnicima, vrtnim centrima i njihova neposredna okolina zbog rizika od širenja štetnog organizma, trgovačkim centrima, na prirodnim i urbanim područjima i drugim relevantnim mjestima po potrebi	u slučaju sumnje	0,00€
UKUPNO		0,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:**Izveštavanje fitosanitarnog inspektora:**

Fitosanitarni inspektor nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavlja izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Fitosanitarni inspektori prilikom slanja uzoraka u laboratoriju popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama EPPO dijagnostičkim postupcima. U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora; Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Sanja Radonjić; prof. dr Snježana Hrnčić.**

1.1.8. Posebni nadzor *Anoplophora glabripennis***Pravni osnov:**

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)²³.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja azijske strižibube *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky) (Službeni list CG", broj 61/15)²⁴;

Naredba o mjerama za sprečavanje unošenja štetnih organizama na bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom koji se prenose drvenim materijalom za pakovanje porijeklom iz Kine, Bjelorusije i Indije (Službeni list CG", broj 130/21)²⁵;

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši na određenom bilju radi sprječavanja unošenja i širenja *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky), uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky) (Pest survey card on *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky));
[Anoplophora glabripennis \(arcgis.com\)](http://Anoplophora.glabripennis.arcgis.com)

Obim nadzora:

Poseban nadzor vrše fitosanitarna, a po potrebi i šumarska inspekcija na:

- određenom bilju i biljkama domaćinima i njihovoj okolini;
- drvenom materijalu za pakovanje u skladištima uvoznika određenih roba porijeklom iz Kine, Bjelorusija, Indije (kamen, mermer i slično); i
- okolini mjesta prerade drveta.

Uzorkovanje:

Fitosanitarna inspekcija vrši vizuelne preglede biljaka domaćina i drvenog materijala za pakovanje na osnovu instrukcije koja je pripremljena u skladu sa naučnim saznanjima preuzetim iz Pest survey card on *Anoplophora glabripennis* (EFSA).

U slučaju sumnje fitosanitarna i šumarska inspekcija dostavlja uzorke laboratoriji za entomologiju za čije su analize obezbijeđena finansijska sredstva Komponentom 1.4 Hitne fitosanitarne mjere, ovog Programa iz budžetskih rezervi.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
-drveni materijal za pakovanje u skladištima uvoznika određenih roba porijeklom iz Kine, Bjelorusija, Indije (kamen, mermer i sl.); i -biljke domaćini u njihovoj okolini; -okolina mjesta prerade drveta.	u slučaju sumnje	0,00€
UKUPNO		0,00€

²³ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

²⁴ Pravilnik je usaglašen sa Odlukom Komisije (EU) 2015/893 od 9. juna 2015. godine u pogledu mjera za sprečavanje unošenja u Uniju organizma *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky) i njegovog širenja unutar Unije;

²⁵ Naredba je usaglašena sa Regulativom Komisije (EU) 2021/127 od 3. februara 2021. godine o utvrđivanju zahtjeva za unošenje na područje Evropske Unije drvenog materijala za pakovanje za prevoz određenih roba porijeklom iz određenih trećih zemalja i za provjeru zdravstvenog stanja tog materijala i Odlukom (EU) 2018/1137.

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektor nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavlja izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Fitosanitarni inspektori prilikom slanja uzoraka u laboratoriju popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Zdravstvene preglede u rasadnicima, vrtnim i trgovačkim centrima u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja vrše i njihova lica odgovorna za zdravlje bilja i ista su dužna da, ukoliko primjete bilo kakve simptome koji ukazuju na prisustvo *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky), bez odlaganja prijaviti fitosanitarnoj inspekciji. Odgovorna lica nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavljaju izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Zdravstvene preglede u urbanim sredinama u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja vrše javne komunalne službe/zelenila i njihova lica odgovorna za zdravlje bilja koja su dužna da, ukoliko primjete bilo kakve simptome koji ukazuju na prisustvo *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky), bez odlaganja prijaviti fitosanitarnoj inspekciji. Odgovorna lica nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavljaju izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama EPPD dijagnostičkim postupcima. U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija: **Biotehnički fakultet dekan** prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice** prof. dr Sanja Radonjić; prof. dr Snježana Hrnčić.

1.1.9. Posebni nadzor *Xylella fastidiosa*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)²⁶.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja bakterije *Xylella fastidiosa* (Wells et al.) ("Službeni list CG", br. 121/21 i 9/22)²⁷

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši radi sprječavanja unošenja i širenja štetnog organizma *Xylella fastidiosa* (Well and Raju) nad određenim biljem, a naročito *Olea europea*, *Nerium oleander*, *Coffea* sp., *Polygala myrtifolia*, *Prunus* sp. (*P. dulcis*, *P. avium*), *Myrtus communis*, *Laurus nobilis* L., *Westringia fruticosa*, *Westringia glabra* L., *Lavandula angustifolia*, *Lavandula stoechas*, *Vitis vinifera*, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Xylella fastidiosa* (Well and Raju) (Pest survey card on *Xylella fastidiosa* (Well and Raju)):

[Xylella fastidiosa \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Posebni nadzor vrši se vizuelnim pregledom sa uzorkovanjem bilja namijenjenog sadnji, u skladu sa Međunarodnim standardom za fitosanitarne mjere ISPM 31 smjernicama za statistički pouzdane nadzore *Xylella fastidiosa* Evropske agencije za bezbjednost hrane (u daljem tekstu: EFSA smjernice), zasnovane na riziku, tako da plan nadzora i način uzorkovanja omogućava da se sa barem 80% pouzdanosti utvrdi nivo prisustva zaraženog bilja od 1%, u skladu sa Pravilnikom o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja bakterije *Xylella fastidiosa* (Wells et al.) ("Službeni list CG", br. 121/21 i 9/22).

Obim nadzora:

Program posebnog nadzora *Xylella fastidiosa* obuhvata vizuelne preglede u skladu sa propisom i instrukcijom: određenog sadnog materijala u vrtnim centrima i rasadnicima; određenog bilja u proizvodnim zasadima i na javnim površinama; određenog bilja u blizini mjesta unošenja i duž najfrekventnijih magistralnih puteva u skladu sa rizikom, kao i uzorkovanje u slučaju sumnje radi laboratorijskih analiza.

Uzorkovanje:

Fitosanitarne preglede i uzorkovanje određenog bilja vrše fitosanitarni inspektori na osnovu instrukcije koja je pripremljena uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Xylella fastidiosa* (Well and Raju) (Pest survey card on *Xylella fastidiosa* (Well and Raju)). Vizuelni pregledi biljaka na otvorenom polju vrše se tokom vegetacije, a optimalnim se smatra period od kraja proljeća do početka jeseni, a biljke u zaštićenom prostoru mogu se pregledati tokom cijele godine, u zavisnosti od vrste bilja i ciklusa proizvodnje. Fitosanitarni inspektori u slučaju sumnje uzimaju uzorak radi slanja na laboratorijske analize.

²⁶ U ove liste prenijeta je Regulatorna Komisija (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

²⁷ Pravilnik je usaglašen sa Regulatornom Komisijom (EU) 2020/1201 od 14. avgusta 2020. godine o mjerama za sprečavanje unošenja u Uniju organizma *Xylella fastidiosa* (Wells et al.) i njegovog širenja unutar Unije i Regulatornom Komisijom (EU) 2021/1688 od 20. Septembra 2021 koja dopunjuje Regulatornu (EU) 2020/1201 koja se odnosi na listu biljaka domaćina i određenog bilja i testova za identifikaciju *Xylella fastidiosa*.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
<i>Olea europea, Nerium oleander, Coffea sp., Polygala myrtifolia, Prunus sp. (P. dulcis, P. avium), Myrtus communis, Laurus nobilis L., Westringia fruticosa, Westringia glabra L., Lavandula angustifolia, Lavandula stoechas, Vitis vinifera</i> i drugo određeno bilje domaćini.	100*	100x80,00€=8.000,00€
Ukupno		8.000,00€

*inspekcija dostavlja onoliko broj uzoraka koji obezbjeđuje upotrebu punog kapacitea u skladu sa metodom za ispitivanje;

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori prilikom uzorkovanja za laboratorijske analize popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Nakon završenog uzorkovanja i vizuelnih pregleda fitosanitarni inspektor dostavlja Upravi izvještaj (tabelarni prikaz podataka) koji sadrži sljedeće podatke:

Geografsko područje /lokacija	Fitosanitarna inspekcija	Mjesto nadzora		Lista bilja	Vizuelni pregledi i uzorkovanje		
		Opis	Broj		Broj vizuelnih pregleda	Ukupan broj uzoraka	Broj uzoraka bez simptoma
		Registrovani uvoznik i distributer sadnog materijala					
		Proizvođač sadnog materijala					
		Registrovani primarni proizvođač					
		Javne površine					
		Ne registrovani proizvođači (bašte, okućnice)					
Σ	Sum						

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu biljnog materijala jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektoru koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija²⁸: **Biotehnički fakultet dekan** prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice: doc. dr Tatjana Perović.**

²⁸ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

1.1.10. Posebni nadzor *Aleurocanthus spiniferus*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)²⁹;

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za suzbijanje štetnog organizma *Aleurocanthus spiniferus* (Quaintance) u obilježenim područjima ("Službeni list CG", br. 48/23 i 101/23)³⁰.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor *Aleurocanthus spiniferus* vrši se u cilju suzbijanja štetnog u obilježenim područjima uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Aleurocanthus spiniferus* (Pest survey card on *Aleurocanthus spiniferus*):

[Aleurocanthus spiniferus, A. woglumi and A. citriperdus \(arcgis.com\)](#)

Obim nadzora:

Aleurocanthus spiniferus Quaintance je polifagna štetočina. U ekonomskom smislu najznačajniji domaćini su citrusi, a napada i vinovu lozu, krušku, japansku jabuku, vrste *Rosa* spp. i druge biljke. Na području Mediterana predstavlja veliki rizik za proizvodnju citrusa.

S obzirom da je prisustvo ovog štetnog organizma potvrđeno na crnogorskom primorju, na lokalitetima u Bokokotorskom zalivu, na području Bara, Ulcinja i Podgorice posebni nadzor se sprovodi u obilježenim područjima u cilju sprečavanja daljeg širenja štetnog organizma.

Uzorkovanje:

Zdravstvene preglede i uzorkovanje vrši odgovorno lice.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Nadzor nad domaćini su citrusi, a napada i vinovu lozu, krušku, japansku jabuku, vrste <i>Rosa</i> spp. i druge biljke	odgovorno lice laboratorije	2.000,00€
	Ukupno	2.000,00€

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Odgovorno lice, nakon izvršenih pregleda, u slučaju uzorkovanja dostavlja Upravi i rezultate laboratorijskih analiza - pojedinačni izvještaj za svaki uzeti uzorak na Obrascu 3 iz Priloga, kao i zbirni izvještaj o rezultatima posebnog nadzora na teritoriji opštine Ulcinj na Obrascu 4 iz Priloga ovog programa.

U slučaju utvrđenog prisustva štetnog organizma ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Sastavni dio ovog nadzora su i rezultati vizuelnih pregleda Fitosanitarnih inspektora na lokalitetima u Bokokotorskom zalivu, na području Bara, Ulcinja i Podgorice, o čemu se Upravi dostavlja pojedinačni izvještaj o vizuelnim pregledima na Obrascu 2 iz Priloga i zbirni izvještaj o rezultatima posebnog nadzora na Obrascu 4 iz Priloga ovog programa.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fušić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija³¹: **Biotehnički fakultet dekan** prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice** prof. dr Sanja Radonjić; prof. dr Snježana Hrnčić.

1.1.11. Posebni nadzor *Neoleucinodes elegantalis* i *Anthonomus eugenii*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)³²

Cilj nadzora:

Posebni nadzor *Neoleucinodes elegantalis* i *Anthonomus eugenii* vrši se u cilju potvrde statusa Crne Gore kao zemlje „slobodne od“ ovih štetnih organizama, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Anthonomus eugenii* (Pest survey card on *Anthonomus eugenii*):

[Anthonomus eugenii \(arcgis.com\)](#)

Uzorkovanje:

Zdravstvene preglede i uzorkovanje za laboratorijske analize vrši odgovorno lice.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Glavne biljke domaćini štetnog organizma <i>Neoleucinodes elegantalis</i> : -paprika / <i>Capsicum annuum</i> , <i>C. frutescens</i> -plavi patlidžan / <i>Solanum melongena</i> -paradajz / <i>Solanum lycopersicum</i> .	po analizi rizika i procjeni odgovornog lica laboratorije u skladu sa prijavom programa	5.500,00€

²⁹ Liste su usaglašene sa Regulativom Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019;

³⁰ Pravilnik je usaglašen sa Implementirajućom Regulativom Komisije (EU) 2022/1927 od 11. oktobra 2022. o utvrđivanju mjera za obuzdavanje širenja štetnog organizma *Aleurocanthus spiniferus* (Quaintance) na određenim obilježenim područjima.

³¹ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

³² Liste su usaglašene sa Regulativom Komisije Regulativaom Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019;

Biljke domaćini štetnog organizma <i>Anthonomus eugenii</i> : -paprika / <i>Capsicum annuum</i> , <i>C. frutescens</i> ; -plavi patlidžan / <i>Solanum melongena</i> ; -drugo bilje iz familije <i>Solanaceae</i> , uključujući paradajz, petuniju, duvan, daturu kojima se hrane odrasli insekti.		
	UKUPNO	5.500,00€

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Odgovorno lice, nakon izvršenih vizuelnih pregleda i laboratorijskih analiza Upravi dostavlja zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija³³: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Snježana Hrnčić, prof dr. Sanja Radonjić.**

1.1.12. Posebni nadzor *Aromia bungii*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)³⁴.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Aromia bungii* (Faldermann) ("Službeni list CG", broj 15/19)³⁵

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši radi sprječavanja unošenja i širenja štetnog organizma *Aromia bungii*, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Aromia bungii* (Pest survey card on *Aromia bungii*):

[Aromia bungii \(arcgis.com\)](http://Aromia_bungii_(arcgis.com))

Obim nadzora:

A. bungii je štetni organizam vrsta iz roda *Prunus* prije svega breskve i kajsije, potom šljive, trešnje i ukrasnih vrsta *Prunus*-a osim vrste *Prunus laurocerasus* L. Pored *Prunus*-a može napadati vrste iz 11 familija. Poseban nadzor obuhvata vizuelne preglede sadnog materijala u rasadnicima i distributivnim centrima na prisustvo štetnog organizma *Aromia bungii* i znakova njegovog prisustva.

Značajan rizik od unošenja *A. bungii* predstavlja drveni materijal za pakovanje, drvo i proizvodi od drveta *Prunus* vrsta.

Uzorkovanje:

U slučaju sumnje fitosanitarna inspekcija dostavlja uzorke laboratoriji za entomologiju za čije su analize obezbijeđena finansijska sredstva Komponentom 1.4 Hitne fitosanitarne mjere, ovog Programa iz budžetskih rezervi.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
rod <i>Prunus</i> prije svega breskve i kajsije, potom šljive, trešnje i ukrasnih vrsta <i>Prunus</i> -a osim vrste <i>Prunus laurocerasus</i> L. Pored <i>Prunus</i> -a može napadati vrste iz 11 familija	sadnog materijala u rasadnicima i distributivnim centrima u slučaju sumnje	0,00€
	UKUPNO	0,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektor nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavlja izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Fitosanitarni inspektori prilikom pregleda drvenog materijala za pakovanje u skladištima uvoznika propisanih roba i pregleda okoline tih mjesta, kao i okoline mjesta prerade drveta, vrše preglede na prisustvo štetnog organizma *Aromia bungii* i znakova njegovog prisustva.

Fitosanitarni inspektori prilikom slanja uzoraka u laboratoriju popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama Eppo dijagnostičkim postupcima. U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

³³ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

³⁴ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za.

³⁵ U ovaj pravilnik prenesena je: Odluka Evropske Komisije (EU) 2018/1503 od 8. oktobra 2018. o utvrđivanju mjera za sprečavanje unošenja u Evropsku Uniju štetnog organizma *Aromia bungii* (Faldermann) i njegovog širenja unutar EU

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija: **Biotehnički fakultet dekan** prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice** prof. dr Snježana Hrnčić, prof. dr Sanja Radonjić.

1.1.13. Posebni nadzor *Candidatus Phytoplasma vitis* (Flavescence dorée) i monitoring vektora *Scaphoideus titanus*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)³⁶

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši radi sprječavanja unošenja i širenja štetnih organizama *Candidatus Phytoplasma vitis* (Flavescence dorée) i *Scaphoideus titanus*, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad *Candidatus Phytoplasma vitis* (Flavescence dorée) i *Scaphoideus titanus* (Pest survey card on *Candidatus Phytoplasma vitis* (Flavescence dorée) i *Scaphoideus titanus*):

[Flavescence dorée phytoplasma and Scaphoideus titanus \(argis.com\)](https://www.aphis.usda.gov/aphis/daoh/phytoplasma-and-scaphoideus-titanus)

Obim nadzora:

Posebni nadzor *Candidatus Phytoplasma vitis* (Flavescence dorée) sprovodi se uzimanjem uzoraka u slučaju prisustva simptoma na vinovoj lozi i obuhvata uzorkovanje van obilježenog područja.

Monitoring vektora cikade *Scaphoideus titanus* obuhvata praćenje prisustva (postavljanjem žutih ljepljivih ploča), rasprostranjenosti i brojnosti u vinogradima radi preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja. Žute ljepljive ploče su nabavljene u okviru GiZ projekta.

Uzorkovanje:

Uzorkovanje vrši odgovorno lice entomološke laboratorije. **Uzeti uzorci biljnog materijala vinove loze** dostavljaju se na laboratorijsku analizu, a ukoliko ne budu postojali laboratorijski kapacitet u Crnoj Gori, uzorci se šalju u ovlašćenu laboratoriju druge države, pod uslovom da je ovlašćena od strane nadležnog organa za zdravstvenu zaštitu bilja.

Za troškove laboratorijskog ispitivanja uzoraka obezbijedena su finansijska sredstva **Komponentom 1.4.1 Hitne mjere u obilježenom području Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)**, ovog Programa. Projektovani broj uzoraka biljnog materijala: 30 van obilježenog područja.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
<i>Candidatus Phytoplasma vitis</i> (Flavescence dorée) sprovodi se uzimanjem uzoraka u slučaju prisustva simptoma na vinovoj lozi i obuhvata uzorkovanje van obilježenog područja. Monitoring vektora cikade <i>Scaphoideus titanus</i> obuhvata praćenje prisustva (postavljanjem žutih ljepljivih ploča), rasprostranjenosti i brojnosti u vinogradima radi preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja.	30 uzoraka po analizi rizika i procjeni odgovornog lica laboratorije	7.000,00€
UKUPNO		7.000,00€

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Prilikom uzimanja uzoraka za laboratorijsku analizu popunjava potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan i ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Odgovorno lice vrši monitoring vektora radi obavještanja i davanja preporuka proizvođačima o preparatima i terminima hemijskih tretmana.

Odgovorno lice, nakon izvršenih terenskih i laboratorijskih aktivnosti Upravi dostavlja izvještaj. Odgovorno lice dostavlja i zbirni izvještaj iz Obrasca 3 Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija³⁷: **Biotehnički fakultet dekan** prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice** prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.

1.1.14. Posebni nadzor *Tomato brown rugose fruit virus*

³⁶ U ove liste prenjeta je *Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019*

³⁷ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)³⁸.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja virusa smeđe naboranosti ploda paradajza Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) ("Službenom list CG", br. 135/22 i 73/23)³⁹.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se u cilju sprečavanja unošenja i širenja štetnog organizma Tomato brown rugose fruit virus-a, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) (Pest survey card on Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV)):

[Tomato brown rugose fruit virus \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Obim nadzora:

Prisustvo ToBRFV je prvi put utvrđeno u proizvodnji paradajza, u septembru 2023. godine na lokalitetu Zelenika, opština Herceg Novi. Nadzor se vrši u proizvodnji paradajza i paprika na teritoriji Crne Gore, a sastavni dio nadzora je kontrola sjemenskog materijala paradajza i paprika iz uvoza.

Uzorkovanje:

Uzorkovanje vrše fitosanitarni inspektori.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
biljni materijala paradajza i paprike	50 po analizi rizika i procjeni odgovornog lica laboratorije	5.000,00€
Projektovani broj uzoraka sjemenskog materijala paradajza i paprika, u skladu sa analizom rizika	troškovi snose uvoznici*	0,00
Ukupno		5.000,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarna inspektori vrše uzorkovanje biljnog materijala paradajza i paprika na osnovu instrukcije koja je pripremljena u skladu sa naučnim saznanjima preuzetim iz EFSA Kartice sa informacijama za nadzor nad Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) (Pest survey card on Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV)).

Fitosanitarni inspektori prilikom uzorkovanja biljnog materijala paradajza i paprike za laboratorijske analize popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

U slučaju uvoza sjemenskog materijala paprike i paradajza fitosanitarni inspektori zbog velikog rizika od unošenja štetnog organizma, uzimaju uzorke za laboratorijske analize svakog lota u skladu sa instrukcijom za 2024. godinu.

Uzorci sjemenskog materijala za vršenje laboratorijske analize dostavljaju se na laboratorijsku analizu, a ukoliko ne budu postojali laboratorijski kapacitet u Crnoj Gori, uzorci se šalju u ovlašćenu laboratoriju druge države, pod uslovom da je ovlašćena od strane nadležnog organa za zdravstvenu zaštitu bilja.

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Odgovorno lice vrši laboratorijske analize u skladu sa pravilnikom.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu biljnog materijala jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektoru koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizma ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Sastavni dio izvještaja za posebni nadzor predstavljaju i uzorci osjetljivog bilja iz uvoza.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

³⁸ U ove liste prenjeta je *Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.*

³⁹ *Pravilnik je usklađen sa Regulativom Komisije (EU) 2023/1032 od 25. maja 2023. o utvrđivanju mjera za sprečavanje unošenja u Uniju virusa smeđe naboranosti ploda paradajza (ToBRFV) i njegovog širenja unutar Unije i izmjenom Implementirajuće Regulative (EU) 2020/1191 i Regulativa Komisije (EU) 2020/1191 od 11. avgusta 2020. o utvrđivanju mjera za sprečavanje unošenja u Uniju virusa smeđe naboranosti ploda paradajza (ToBRFV) i njegovog širenja unutar Unije i stavljanju van snage Implementirajuću Regulativu (EU) 2019/1615 i njena dopuna (EU) 2021/74 od 26. januara 2021 i Regulativa Komisije (EU) 2021/1809 od 13. oktobra 2021. o izmjeni Regulative (EU) 2020/1191 o mjerama za sprečavanje unošenja u Evropsku Uniju virusa smeđe naboranosti ploda paradajza (ToBRFV) i njegovog širenja unutar Evropske Unije.*

Ovlašćena institucija⁴⁰: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice doc. dr Jelena Zindović.

1.1.15. Posebni nadzor voćnih muva iz familije *Tephritidae*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁴¹

Cilj nadzora:

Posebni nadzor nad neevropskim vrstama iz familije *Tephritidae* (non-European) se vrši radi potvrđivanja statusa da je Crna Gora slobodna od ovih štetnih organizama i u cilju ispunjavanja fitosanitarnih zahtjeva prilikom izvoza određenih vrsta plodova, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad: *Surveillance of non-EU Tephritidae in the EU* (Pest survey card on Surveillance of non-EU Tephritidae in the EU, *Anastrepha ludens*, *Bactrocera zonata*, *Rhagoletis fausta*, *Rhagoletis pomonella*):

[Surveillance of non-EU Tephritidae in the EU \(arcgis.com\)](#)

[Anastrepha ludens \(arcgis.com\)](#)

[Bactrocera zonata \(arcgis.com\)](#)

[Bactrocera dorsalis \(arcgis.com\)](#)

[Rhagoletis fausta \(arcgis.com\)](#)

[Rhagoletis pomonella \(arcgis.com\)](#)

Obim nadzora:

Posebni nadzor obuhvata utvrđivanje prisustva voćnih muva *Anastrepha ludens* (Loew); *Bactrocera zonata* (Saunders); *Rhagoletis pomonella* (Walsh); *Rhagoletis cingulata* (Loew); *Rhagoletis completa* Cresson; *Bactrocera dorsalis*.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
u distributivnim centrima, pijacama i voćnim zasadima Postavljanje i očitavanje klopki se atraktantima i žutih ljepljivih ploča vrši odgovorno lice.	po analizi rizika i procjeni odgovornog lica entomološke laboratorije u skladu sa prijavom programa	4.000,00€
UKUPNO		4.000,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori uzimaju uzorke napadnutih plodova osjetljivih vrsta voća iz uvoza radi laboratorijskih analiza u skladu sa instrukcijom koja je pripremljena u skladu sa naučnim saznanjima preuzetim iz Pest survey card (EFSA).

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Odgovorno lice, nakon izvršenih terenskih i laboratorijskih aktivnosti Upravi dostavlja izvještaj. Odgovorno lice dostavlja i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera. Za praćenje voćnih muva *Rhagoletis cingulate*, *Rhagoletis pomonella* i *Rhagoletis complete* koriste se žute ljepljive ploče koje su nabavljene u okviru GIZ projekta, dok se za praćenje *Bactrocera zonata* i *Bactrocera* koriste Jackson klopke sa atraktantima takođe nabavljene u okviru GIZ projekta.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor**; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora**; **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija⁴²: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.

1.1.16. Posebni nadzor *Spodoptera frugiperda* (Smith)

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁴³.

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Spodoptera frugiperda* ("Službeni list CG", br. 117/22 i 13/24)⁴⁴

Cilj nadzora:

Posebni nadzor *Spodoptera frugiperda* se vrši radi otkrivanja pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja štetnog organizma, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad: *Spodoptera frugiperda* (Pest survey card on *Spodoptera frugiperda*): [Spodoptera frugiperda \(arcgis.com\)](#)

Obim nadzora:

Posebni nadzor se vrši na određenom bilju - plodovima bilja *Capsium* L., *Momordica* L., *Solanum aethiopicum* L., *Solanum macrocarpon* L i *Solanum melongena* L. i bilju, osim živog polena, kulture biljnog tkiva, sjemena i zrnavlja, vrste *Zea mays* L. bilju *Asparagus officinalis* L., osim stabljika koje su tokom cijelog životnog ciklusa prekrivene zemljom, živog polena, kulture biljnog tkiva i sjemena; bilju rodova *Chrysanthemum* L., *Dianthus* L. i *Pelargonium* L., osim sjemena; i drugim biljkama domaćinima u skladu sa propisom.

⁴⁰ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁴¹ U ove liste prenjeta je Regulatorna Komisija (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019

⁴² Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁴³ U ove liste prenjeta je Regulatorna Komisija (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

⁴⁴ U ovaj Pravilnik prenjeta je Implementirajuća Regulatorna Komisija (EU) 2023/1134 od 8. juna 2023. o mjerama za sprečavanje unošenja organizma *Spodoptera frugiperda* (Smith) na područje Unije, njegovog odomaćivanja i širenja unutar područja Unije

Nadzor se sprovodi na osnovu rizika radi utvrđivanja prisustva štetnog organizma na biljkama domaćinima, u odgovarajuće vrijeme tokom godine, na osnovu naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici za posebni nadzor štetnog organizma Spodoptera frugiperda (EFSA Pest Survey Card on Spodoptera frugiperda).

Posebni nadzor vrši se:

- na područjima na kojima se biljke domaćini unose na teritoriju Crne Gore, na kojima se njima rukuje i gdje se prepravljaju, kao i na kojima se zbrinjava/odlaže njihov otpad;
- u avio i morskim lukama;
- u rasadnicima, vrtnim centrima i maloprodajnim objektima;
- u proizvodnim jedinicama, proizvodnji bilja *Capsium L.* i *Solanum melongena L.*, osim praćenja prisustva štetnih organizama *Neoleucinodes elegantalis* i *Anthonomus eugeni* u okviru posebnih nadzora, prati se i prisustvo štetnog organizma *Spodoptera frugiperda*.

Posebni nadzori sastoje se naročito od:

- upotrebe klopki, kao što su feromonske ili svjetlosne i u slučaju sumnje na infestaciju štetnim organizmom, uzorkovanja i identifikacije;
- vizuelnog pregleda, gdje je potrebno.

Obaveze ovlaštene institucije:

Odgovorno lice vrši vizuelne preglede u proizvodnji paprike, plavog patlidžana i kukuruza, postavlja i očitava feromonske klopke za praćenje štetnog organizma o čemu Upravi dostavlja zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizma ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
Vizuelni pregledi u proizvodnji paprike, plavog patlidžana i kukuruza, postavlja i očitava feromonske klopke za praćenje štetnog organizma	po analizi rizika i procjeni odgovornog lica entomološke laboratorije u skladu sa prijavom programa	4.000,00€
Ukupno		4.000,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori vrše zdravstvene vizuelne preglede na određenom bilju prilikom uvoza pošiljki porijeklom iz vanevropskih država. Vizuelni zdravstveni pregledi navedenih plodova i uzorkovanje biljnog materijala se vrši u skladu sa instrukcijom koja je pripremljena u skladu sa naučnim saznanjima preuzetim iz Pest survey card on *Spodoptera frugiperda* (EFSA). Fitosanitarni inspektori u slučaju sumnje na prisustvo štetnog organizma uzorkuju biljni materijal radi laboratorijskog ispitivanja.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fušić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija⁴⁵: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Snježana Hrnčić, prof. dr Sanja Radonjić.**

1.1.17. Posebni nadzor *Tecia solanivora* (TECASO)

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁴⁶.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se radi otkrivanja pojave odnosno prisustva i sprječavanja unošenja *Tecia solanivora*, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad: *Tecia solanivora* (Pest survey card on *Tecia solanivora*):

[Tecia solanivora \(arcgis.com\)](http://Tecia_solanivora_arcgis.com)

Obim nadzora:

Posebni nadzor se vrši vizuelnim pregledima od strane fitosanitarnih inspektora na prisustvo oštećenja koje prouzrokuju larve moljca: krtola merkantilnog krompira kod registrovanih i neregistrovanih proizvođača i krtola sjemenskog krompira kod registrovanih proizvođača. Ovi pregledi se vrše u skladištu i/ili prilikom vađenja krtola krompira sa parcela. Fitosanitarni inspektori u slučaju sumnje na prisustvo moljca uzorkuju krtole krompira radi laboratorijskog ispitivanja za koja su obezbijeđena finansijska sredstva Komponentom 1.4 Hitne fitosanitarne mjere, ovog Programa iz budžetskih rezervi.

U sklopu stručne kontrole vrše se vizuelni pregledi krtola sjemenskog krompira na prisustvo štetnog organizma *Tecia solanivora*, uzorkovanih u skladištima.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
krtola merkantilnog krompira kod registrovanih i neregistrovanih proizvođača i krtola sjemenskog krompira kod registrovanih proizvođača	u slučaju sumnje	0,00€
	UKUPNO	0,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

⁴⁵ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁴⁶ U ove liste prenijeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019.

Fitosanitarni inspektori prilikom vršenja posebnih nadzora nad štetnim organizmima *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter sepedonicus* i *Epitrix* vrstama, vrše vizuelni pregled krtola krompira i radi blagovremenog uočavanja znakova prisustva štetnog organizma *Tecia solanivora*. U slučaju sumnje na njegovo prisustvo, uzoke šalju u entomološku laboratoriju. Fitosanitarni inspektori, takođe uzimaju uzorke napadnutih krtola krompira iz uvoza radi laboratorijskih analiza. Radi efikasnijeg vršenja nadzora, za preglede i uzorkovanje koristiti instrukcije. Za vizuelne preglede, takođe se koriste naučne i tehničke informacije navedene u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad štetnim organizmom *Tecia solanivora* (Pest survey card on *Tecia solanivora*).

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja izvještaj. Odgovorno lice dostavlja i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor**; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora**; **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija: **Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Snježana Hrnčić, prof. dr Sanja Radonjić.**

1.1.18. Posebni nadzor *Popillia japonica*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁴⁷.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši radi sprječavanja unošenja štetnog organizma.

Popillia japonica je prioritetni štetni organizam tj. ima najozbiljniji potencijalni ekonomski i socijalni uticaj, kao i uticaj na životnu sredinu.

Posebni nadzor se vrši radi sprječavanja unošenja štetnog organizma, u skladu sa preporukama i informacijama iz EFSA kartice - Pest survey card on *Popillia japonica* na osnovu kojih je sačinjena instrukcija za fitosanitarne inspektore:

[Popillia japonica \(arcegis.com\)](http://Popillia japonica (arcegis.com))

Obim nadzora:

Popillia japonica je visoko polifagna vrsta, imaga se hrane velikim brojem gajenih i divljih biljnih vrsta.

Prema podacima iz Portugalije nađena je na: *Acer spp.*, *Asparagus officinalis*, *Glycine max*, *Malus spp.*, *Medicago sativa*, *Phaseolus vulgaris*, *Populus spp.*, *Prunus spp.*, *Quercus spp.*, *Rosa spp.*, *Rubus spp.*, *Tilia spp.*, *Ulmus procera*, *Vitis spp.* and *Zea mays*.

Prema podacima iz Italije/Lombardije nađena je na: *Vitis vinifera*, *Vitis spp.*, *Corylus spp.*, *Vaccinium spp.*, *Rubus spp.*, *Ribes nigrum*, *Aronia arbutifolia*, *Prunus avium*, *Prunus spp.*, *Actinidia arguta*, *Actinidia chinensis*, *Humulus spp.*, *Zea mays*, *Glycine max*, *Rosa spp.*, *Malus spp.*, *Tilia spp.*, *Betula spp.*, *Crataegus spp.*, *Hibiscus spp.*, *Wisteria spp.*, *Parthenocissus spp.*, *Oenothera spp.*, *Reynoutria japonica*, *Salix spp.*, *Urtica spp.*, *Convolvulus spp.*, *Rumex spp.*, *Hypericum perforatum*, *Lythrum salicaria*, *Alnus spp.*, *Ulmus spp.*, *Carpinus spp.*, *Artemisia spp.*, *Morus spp.*, *Rumex spp.*, *Pyrus spp* *Vitis spp.*, *Prunus spp.*, *Zea mays*, *Glycine max* i *Rosa spp.* su prioritetni domaćini za nadzor radi detekcije, u području gdje nije prisutan štetni organizam.

Nadzor se vrši vizuelnim pregledom - utvrđivanjem prisustva imaga na biljkama domaćinima ili utvrđivanjem znakova ishrane imaga (na lišću, cvjetovima ili plodovima) ili larvi (oštećenja travnjaka), kao i postavljanjem klopki za hvatanje imaga.

Faktori rizika:

Mjesta unošenja biljaka domaćina, vrtne centri i rasadnici su rizične lokacije, uključujući okolinu tih lokacija. Površine sa velikim travnjacima, kao najatraktivnija mjesta ovipozicije za ženke, se smatraju rizičnim područjima.

Aerodromi su obično okruženi velikim travnjacima ili osjetljivim biljkama, pa su rizični u smislu oba faktora.

Obaveze ovlašćene institucije:

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
biljne vrste iz rodova: <i>Acer</i> , <i>Aesculus</i> , <i>Betula</i> , <i>Castanea</i> , <i>Juglans</i> , <i>Malus</i> , <i>Platanus</i> , <i>Populus</i> , <i>Prunus</i> , <i>Rosa</i> , <i>Rubus</i> , <i>Salix</i> , <i>Tilia</i> , <i>Ulmus</i> , <i>Vitis</i> i <i>Zea</i> .	po analizi rizika i procjeni odgovornog lica entomološke laboratorije u skladu sa prijavom programa	3.500,00€
	UKUPNO	3.500,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori vrše zdravstvene vizuelne preglede prilikom uvoza biljnim vrsta iz rodova: *Acer*, *Aesculus*, *Betula*, *Castanea*, *Juglans*, *Malus*, *Platanus*, *Populus*, *Prunus*, *Rosa*, *Rubus*, *Salix*, *Tilia*, *Ulmus*, *Vitis* i *Zea*, kao i prilikom kontrole registrovanih subjekata.

Fitosanitarni inspektori prilikom pregleda vinograda radi uzorkovanja lišća vinove loze za laboratorijske analize na *Candidatus Phytoplasma vitis* (Flavescence doree), vrše preglede na prisustvo štetnog organizma *Popillia japonica* i znakova njegovog prisustva (ishrane na lišću loze).

Zdravstvene preglede u rasadnicima, vrtnim i trgovačkim centrima u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja vrše i njihova lica odgovorna za zdravlje bilja i ista su dužna da, ukoliko primjete bilo kakve simptome koji ukazuju na prisustvo *Popillia japonica*, bez odlaganja prijaviti fitosanitarnoj inspekciji. Odgovorna lica nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavljaju izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

⁴⁷ U ove liste prenjeta je *Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019.*

Zdravstvene preglede u urbanim sredinama u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti bilja vrše javne komunalne službe/zelenila i njihova lica odgovorna za zdravlje bilja koja su dužna da, ukoliko primijete bilo kakve simptome koji ukazuju na prisustvo *Popillia japonica*, bez odlaganja prijaviti fitosanitarnoj inspekciji. Odgovorna lica nakon izvršenog vizuelnog pregleda Upravi - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja dostavljaju izvještaj na Obrascu 2 iz Priloga ovog programa, koji sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija⁴⁸: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija prof. dr Snježana Hrnčić, prof. dr Sanja Radonjić.**

1.1.19. Posebni nadzor *Thaumatotibia leucotreta*

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁴⁹.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor se vrši radi potvrđivanja statusa da je Crna Gora slobodna od štetnog organizma, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad: *Tecia solanivora* (Pest survey card on *Tecia solanivora*): [NEW - Thaumatotibia leucotreta \(arcgis.com\)](#)

Obim nadzora:

Posebni nadzor se vrši na biljnim vrstama: *Citrus* spp., *Capsicum* spp., *Zea mays*, *Vitis* spp., *Prunus persica*, *Phaseolus* spp. i *Punica granatum*.

Obaveze ovlašćene institucije:

Odgovorno lice vrši vizuelne preglede, postavlja i očitava feromonske klopke za praćenje štetnog organizma o čemu Upravi dostavlja zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
biljne vrste: <i>Citrus</i> spp., <i>Capsicum</i> spp., <i>Zea mays</i> , <i>Vitis</i> spp., <i>Prunus persica</i> , <i>Phaseolus</i> spp. i <i>Punica granatum</i> .	po analizi rizika i procjeni odgovornog lica entomološke laboratorije u skladu sa prijavom programa	3.500,00€
	UKUPNO	3.500,00€

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori vrše zdravstvene vizuelne preglede sljedećih plodova prilikom uvoza: narandža, mandarina, grejpfrut, paprika, breskva, nektarina, nar. U plodovima limuna i limete gusjenica ne može završiti svoj razvoj te se ove vrste ne smatraju domaćinima. Fitosanitarni inspektori uzorkuju plodove sa sumnjom na prisustvo štetnog organizma radi laboratorijskih analiza. Pregled plodova i uzorkovanje se vrši u skladu sa instrukcijom.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija⁵⁰: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.**

1.1.20. Posebni nadzor *Phyllosticta citricarpa*

Pravni osnov:

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Phyllosticta citricarpa* (McAlpine) Van der Aa ("Službeni list CG", broj 119/22)⁵¹;

Liste štetnih organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁵².

⁴⁸ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁴⁹ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019.

⁵⁰ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁵¹ Pravilnik je usklađen sa Regulativom Komisije (EU) 2022/632 od 13. aprila 2022. o utvrđivanju privremenih mjera za navedene plodove porijeklom iz Argentine, Brazila, Južne Afrike, Urugvaja i Zimbabvea radi sprečavanja unošenja u Uniju i širenja unutar Unije štetnog organizma *Phyllosticta citricarpa* (McAlpine) Van der Aa

⁵² U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje.

Cilj nadzora:

Posebni nadzor vrši se radi sprječavanja unošenja i širenja štetnog organizma *Phyllosticta citricarpa*, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad: *Phyllosticta citricarpa* (Pest survey card on *Phyllosticta citricarpa*):

[Phyllosticta citricarpa \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Obim nadzora:

Program posebnog nadzora *Phyllosticta citricarpa* obuhvata vizuelne preglede i uzorkovanje plodova, listova i grančica bilja *Citrus L.*, *Fortynella Swingle*, *Poncirus Raf.* i njihovih hibrida u proizvodnim zasadima, skladištima i pakirnicama, vrtnim centrima i rasadnicima i javnim površinama u skladu sa rizikom.

Uzorkovanje:

Fitosanitarne preglede i uzorkovanje plodova, a u slučaju sumnje listova i grančica, bilja *Citrus L.*, *Fortynella Swingle*, *Poncirus Raf.* i njihovih hibrida vrše fitosanitarni inspektori u skladu sa instrukcijom.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
<i>Citrus L.</i> , <i>Fortynella Swingle</i> , <i>Poncirus Raf.</i> i njihovih hibrida*	po analizi rizika i procjeni odgovornog lica laboratorije u skladu sa prijavom programa	
	Ukupno	5.000,00€

*inspekcija dostavlja onoliki broj uzoraka koji obezbeđuje upotrebu punog kapacitea u skladu sa cijenom metode za ispitivanje;

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Fitosanitarni inspektori prilikom uzorkovanja za laboratorijske analize popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Obaveze ovlašćene laboratorije:

Odgovorno lice uspostavlja molekularnu metodu za detekciju štetnog organizma u skladu sa dijagnostičkim protokolom PM 7/017 (3) *Phyllosticta citricarpa* (formerly *Guignardia citricarpa*).

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu biljnog materijala jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju, fitosanitarnom inspektorstu koji je izvršio uzorkovanje i Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja.

Odgovorno lice, nakon izvršenih laboratorijskih analiza Upravi dostavlja pojedinačni i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa podacima o analiziranim uzorcima i rezultatima laboratorijskih ispitivanja.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlašćena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora; Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija⁵³: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice.**

KOMPONENTA 1.2. NADZOR NAD ODREĐENIM PRIORITETNIM ŠTETNIM ORGANIZAMA PRILIKOM UVOZA
--

Pravni osnov:

Liste štetnih organizama bila, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom ("Službeni list CG", broj 111/23)⁵⁴.

Cilj nadzora:

Prilikom kontrole uvoza fitosanitarni inspektori vrše zdravstveni pregled pošiljki bilja u cilju utvrđivanja sledećih prioriternih štetnih organizama: *Agrilus anxius*, *Agrilus planipennis* Fairmaire, *Bactericera cockerelli* (Sulc.), *Candidatus Liberibacter spp.*, *Conotrachelus nenuphar* (Herbst) i *Dendrolimus sibiricus* Tschetverikov, uz korišćenje naučnih i tehničkih informacija za vrste roba kojima se prenose i rasprostranjenost ovih štetnih organizama navedenih u EFSA Kartici sa informacijama za nadzor nad:

[Agrilus anxius \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

[Agrilus planipennis \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

[Candidatus Liberib. solanacearum and Bactericera cockerelli \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

[Conotrachelus nenuphar \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

[Dendrolimus sibiricus \(arcgis.com\)](https://arcgis.com)

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani broj uzoraka	Projektovane finansije
vrste roba po instrukciji kojima se prenose: <i>Agrilus anxius</i> , <i>Agrilus planipennis</i> Fairmaire, <i>Bactericera cockerelli</i> (Sulc.), <i>Candidatus Liberibacter spp.</i> , <i>Conotrachelus nenuphar</i> (Herbst) i <i>Dendrolimus sibiricus</i> Tschetverikov	u slučaju sumnje	0,00€
	UKUPNO	0,00€

⁵³ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁵⁴ U ove liste prenjeta je Regulativa Komisije (EU) 2019/2072 od 28. novembra 2019. o utvrđivanju uslova za sprovođenje Regulative (EU) 2016/2031 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zaštitnih mjera protiv organizama štetnih za bilje i o stavljanju van snage Regulative Komisije (EZ) br. 690/2008 i izmjeni Regulative Komisije (EU) 2018/2019.

Fitosanitarni inspektori vrše vizuelne preglede i u slučaju sumnje na prisustvo navedenih prioritarnih štetnih organizama uzorke – insekte (imaga, larve i druge simptome) šalju radi laboratorijskog ispitivanja, a čije troškovi padaju na teret uvoznika.

Obaveze ovlaštene laboratorije:

Laboratorijska ispitivanja vrše se u skladu sa metodama EPPO dijagnostičkim postupcima.

U slučaju laboratorijske potvrde navedenog štetnog organizama ovlaštena laboratorija obavještava hitno Upravu i fitosanitarnog inspektora u cilju preduzimanja mjera.

Za svaku izvršenu laboratorijsku analizu jedan primjerak pojedinačnog Izvještaja o izvršenom laboratorijskom ispitivanju na propisanom obrascu dostavlja se Upravi – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja, a drugi fitosanitarnom inspektoru koji je izvršio uzorkovanje, u najkraćem mogućem roku nakon pristizanja uzoraka u laboratoriju.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora; Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija⁵⁵: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.**

KOMPONENTA 1.3: MONITORING

Monitoring i fitosanitarne mjere sprovode se kroz: praćenje pojedinih štetnih organizama; zdravstvene preglede bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom; prikupljanje uzoraka; laboratorijska ispitivanja i druge aktivnosti koje doprinose praćenju zdravstvenog stanja bilja, kao i utvrđivanju statusa pojedinih štetnih organizama na teritoriji Crne Gore.

1.3.1 Monitoring registrovanih subjekata za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje

Monitoring obuhvata kontrolu registrovanih subjekata za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje u skladu sa Pravilnikom o fitosanitarnim mjerama za drveni materijal za pakovanje u međunarodnom prometu ("Službeni list CG", broj 4/10).

Izještavanje odgovornog lica:

Odgovorno lice, nakon izvršenih terenskih aktivnosti Upravi dostavlja izvještaj o ispunjenosti propisanih uslova za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje u skladu sa posebnim Programom.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani nadzor	Projektovane finansije
registrovani subjekti za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje	6 subjekata	1.000,00€
	UKUPNO	1.000,00€

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora; Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija⁵⁶: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **odgovorno lice doc. dr Milić Čurović.**

KOMPONENTA 1.4 EDUKACIJE

U cilju efikasnijeg sprovođenja Programa fitosanitarnih mjera vrši se edukaciju lica uključenih u nadzor (fitosanitarna inspekcija, proizvođači, uvoznici, ovlašćeni pružalac usluga i drugo). Uprava organizuje edukativne radionice u skladu sa posebnim Programom obuke:

Redni broj	Naziv obuke
1.	Stručno osposobljavanje lica za izdavanje biljnih pasosa: edukacija odgovornih lica za zdravstvenu kontrolu bilja i priprema za ispit.
2.	Obuka fitosanitarnih inspektora u cilju implementacije Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu.
3.	Posebna obuka fitosanitarnih inspektora i proizvođača <i>Citrus spp.</i> , u cilju sprovođenja mera <i>Aleurocanthus spiniferus</i> .
4.	Posebna obuka fitosanitarnih inspektora u cilju implementacije posebnog nadzora <i>Phyllosticta citricarpa</i>
5.	Posebna obuka fitosanitarnih inspektora i odgovornih lica javnih komunalnih službi, vrtni centri <i>Anoplophora chinensis</i>
6.	Ostale obuke u skladu sa ukazanim potrebama.
7.	Uprava donosi program kampanje za podizanje svijesti javnosti i informiše javnost o prijetnji koju predstavlja štetni organizam i mjerama donesenim za sprečavanje daljeg širenja štetnog organizma izvan obilježene područja za suzbijanje štetnog organizma za <i>Aleurocanthus spiniferus</i>

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora; Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

⁵⁵ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁵⁶ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Procjena:

Sprovođilac obuka	Ciljna grupa	Projektovani broj radionica	Projektovane finansije
Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja, odgovorna lica uključena u nadzor	fitosanitarna inspekcija, proizvođači, uvoznici, ovlašćeni pružalac usluga i druge interesne grupe i lica	10	0,00€
UKUPNO			0,00€

1.5 HITNE FITOSANITARNE MJERE

Hitne fitosanitarne mjere obuhvataju praćenje pojave, kao i predlog mjera za suzbijanje štetnih organizama, procjenu mogućih šteta na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom, vršenje laboratorijskih ispitivanja uzetih uzoraka, kao i nabavku nedostajuće laboratorijske opreme i hemikalija, pravovremeno obavještanje putem medija, savjeta i objavljivanja stručnih publikacija o pojavi, širenju i načinu suzbijanja štetnih organizama, instrukcija i vodiča za hitne fitosanitarne mjere, troškove međunarodne saradnje i druge poslove. Naknada šteta se vrši u cilju smanjenja obima gubitaka na poljoprivrednim kulturama u skladu sa zakonom.

U svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave štetnih organizama, koja se ne može predvidjeti i koja zahtijeva neodložno sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera, radi zaštite zdravlja bilja i sprječavanje nastanka većih ekonomskih šteta, izvršiće se hitna nabavka potrebne opreme i materijala, odgovarajuće stručne aktivnosti na terenu, kao i usluge laboratorijskih ispitivanja. Sprovođenje ovih aktivnosti zavisice od situacije i zahtjeva u trenutku iznenadne situacije, po uputstvima, nalogima i/ili rješenjima direktora Uprave.

Hitne fitosanitarne mjere obuhvataju praćenje pojave, kao i predlog mjera za suzbijanje štetnih organizama, procjenu mogućih šteta na bilju, biljnim proizvodima i objektima pod nadzorom, vršenje laboratorijskih ispitivanja uzetih uzoraka, kao i nabavku nedostajuće laboratorijske opreme i hemikalija, pravovremeno obavještanje putem medija, savjeta i objavljivanja stručnih publikacija o pojavi, širenju i načinu suzbijanja štetnih organizama, instrukcija i vodiča za sprovođenje hitnih fitosanitarnih mjera, troškove međunarodne saradnje i druge poslove.

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

1.5.1 Hitne mjere - Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)

Naredba o hitnim fitosanitarnim mjerama za sprečavanje širenja i suzbijanje zlatne žutice vinove loze ("Službeni list CG", broj 103/21)

Nakon utvrđenog prisustva štetnog organizma Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree) na vinovoj lozi 2021. godine, uspostavljeno je obilježeno područje u Godinju, opština Bar. Novi nalazi štetnog organizma potvrđeni su 2023. godine u obilježenom području u lokaliteu Gluhi Do, Bar na osnovu čega je prošireno obilježeno područje.

Obilježeno područje sastoji se od zaraženog i sigurnosnog područja.

U obilježenom području vrši se:

1. intenzivno praćenje simptoma u zasadima vinove loze u zaraženom području sa uzorkovanjem lišća u slučaju uočavanja simptoma;
2. intenzivno praćenje simptoma u zasadima vinove loze u sigurnosnom području sa uzorkovanjem lišća u slučaju uočavanja simptoma;
3. praćenje vektora pomoću žutih ljepljivih ploča u obilježenom području;
4. laboratorijske analize uzoraka bilja.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj uzoraka	Projektovane finansije
1.	Fitosanitarni inspektori uzimaju uzorke biljnog materijala u slučaju prisustva simptoma na vinovoj lozi, u obilježenom području.	120	120x42.67€=5.120,4€
2.	Uzorci iz Komponente 1.1.13 za koje se obezbijeduju finansijska sredstva ovom Komponentom 1.4.1.	30	30x42,67€=1.280,1€
UKUPNO		150	6.400,50

Obaveze fitosanitarne inspekcije:

Redni broj 1: Fitosanitarni inspektori uzimaju 120 uzoraka biljnog materijala u slučaju prisustva simptoma na vinovoj lozi, u obilježenom području. Fitosanitarni inspektori popunjavaju potvrdu na Obrascu 1 iz priloga ovog programa sa podacima o pregledima, uzetim uzorcima, mjestu i datumu vršenja pregleda i uzorkovanja, nazivu biljne vrste, sorte i količini materijala, GPS koordinatama i fotografije kao dokaz. Obrazac se ispunjava u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod držaoca bilja. Drugi primjerak ostaje kod inspektora čija kopija se dostavlja Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja u najkraćem mogućem roku nakon uzorkovanja.

Redni broj 2: Uzorci iz Komponente 1.1.13

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora;** **Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka:** Tamara Popović; **savjetnice:** Maja Petrović i Gordana Fuštić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković - **Fitosanitarna laboratorija odgovorno lice prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.**

1.5.2 Hitne mjere - štetni organizmi

U slučaju sumnje na prisustvo štetnih organizama na bilju, u svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane i iznenadne pojave štetnih organizama, koja se ne može predvidjeti, radi zaštite zdravlja bilja i sprječavanje nastanka većih ekonomskih šteta, izvršiće se uzorkovanje i laboratorijsko ispitivanje uzoraka.

U okviru ove komponente programa opredijeljena su i finansijska sredstva za laboratorijske analize:

- za uzorke biljnog materijala sa opravdanom sumnjom o prisustvu štetnog organizma: *Synchytrium endobioticum*, *Tomato brown rugose fruit virus*;
- iznenadni pronalazak štetnog organizma: *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcristata* i *Epitrix tuberis*, *Anoplophora chinensis*, *Anoplophora glabripennis*, *Aromia bungii*, *Tecia solanivora (TECASO)* i drugi štetni organizmi u skladu sa ovim Programom.

R.br.	Opis	Broj uzoraka	Projektovane finansije
-------	------	--------------	------------------------

1.	uzorke u slučaju prisustva simptoma	u slučaju sumnje	
			UKUPNO
			12.550,00

KOMPONENTA 1.5.3 Nadoknada za vrijednost uzetog uzorka

Nadoknada za vrijednost uzetog uzorka pripada neregistrovanim (malim) proizvođačima, ispod 1.000m² i registrovanim proizvođačima. Ako stranka prilikom uzimanja uzorka zahtijeva nadoknadu za vrijednost uzetog uzorka, isti se može fakturirati na račun Uprave, a faktura je jedino validna za plaćanje ukoliko je prati zapisnik nadležnog inspektora o uzetom uzorku na kojem je navedeno da stranka zahtijeva nadoknadu. Finansijska sredstva za nadoknada za vrijednost uzetog uzorka predviđena su komponentom programa: Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa.

REZIME PROGRAMA ZDRAVSTVENE ZAŠTITE BILJA

Period realizacije Programa zdravstvene zaštite bilja: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore – 106.250,00€.

Način kontrole: Administrativnu kontrolu i po potrebi terensku vrši:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora; Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja - načelnica odsjeka: Tamara Popović; savjetnice: Maja Petrović i Gordana Fuštić; Odsjek za fitosanitarnu inspekciju: Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori, u skladu sa usvojenim procedurama za upravljanje Programom fitosanitarnih mjera.

Dodatno, Uprava/ Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja vrši i informisanje javnosti o svim aktivnostima u skladu sa ovim Programom putem medija i internet stranice Uprave.

Nosioci posla:

- ovlašćene ustanove
- pružaoci usluga;
- držaoci bilja;
- fitosanitarna inspekcija.

Izveštaj treba da sadrži sljedeće podatke: naziv mjesta i datum izvođenja fitosanitarnog pregleda (mjere), ime vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, potvrdu o uzetim uzorcima, fotografije i rezultate ispitivanja. Dodatno o vizuelnom pregledu treba da sadrži podatke o mjestu i datumu vršenja pregleda, nazivu sorte i količini sadnog materijala ili veličini zasada, GPS koordinate i fotografije kao dokaz o izvršenom pregledu.

Nosioci poslova:

- blagovremeno obavještavaju i izvještavaju Upravu – Fitosanitarni sektor - Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja o izvođenju programa po naznačenim fazama u skladu sa prijavom programa i o izvršenim poslovima u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla.
- vlasniku/držaocu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom izdaju potvrdu o uzetim uzorcima i/ili za vršenje dijagnostičkog ispitivanja koja je data u Prilogu, koji je sastavni dio ovog programa. Potvrda se izdaje u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, a drugi primjerak zadržava nosilac posla.
- odgovorni za pravovremenost, efekte i sprovođenje programa, dostavljaju Upravu – Fitosanitarnom sektoru - Odsjeku za zdravstvenu zaštitu bilja izvještaje o sprovedenim mjerama.

Način plaćanja:

Na osnovu zaključenog ugovora, čiji sastavni dio su cijene pregleda i laboratorijskih ispitivanja, plaćanje se vrši po ispostavljenoj fakturi.

Dio do maksimalno 30% od planiranog iznosa može se uplatiti avansno za pripremu ispitnih kapaciteta na osnovu:

- dostavljanje popunjenije prijave sa svim potrebnim podacima u skladu sa Obrascem 4 ovog programa programa sa navedenim troškovima terena i laboratorijskih ispitivanja;
- svaki program mora da ima najmanje dva nosioca i to: odgovorno lice u skladu sa ovim programom i tehničko lice koje će biti nosilac aktivnosti.

Avansna uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a avansno uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava.

Nepravilne i neureadne fakture i izvještaji, kao i fakture i izvještaji bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju utvrđivanja prisustva karantinski štetnog organizma iz Komponenti programa biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva iz budžetskih rezervi.

U slučaju da držaoci bilja zahtijevaju nadoknadu za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz odgovarajućih programa.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost
	€
1.1 Posebni nadzori nad karantinski štetnim organizmima	86.250,00
1.1.1 Posebni nadzor <i>Globodera pallida</i> i <i>Globodera rostochiensis</i> (krompirove cistolike nematode)	8.000,00
1.1.2 Posebni nadzor <i>Synchytrium endobioticum</i> (Potato Wart Disease)	0,00
1.1.3 Posebni nadzor <i>Ralstonia solanacearum</i> i <i>Clavibacter sepedonicus</i>	18.750,00
1.1.4 Posebni nadzor <i>Epitrix cucumeris</i> , <i>Epitrix papa</i> , <i>Epitrix subcrinita</i> , <i>Epitrix tuberis</i>	2.500,00
1.1.5 Posebni nadzor <i>Bursaphelenchus xylophilus</i>	6.000,00
1.1.6 Posebni nadzor <i>Fusarium circinatum</i>	3.500,00
1.1.7 Posebni nadzor <i>Anoplophora chinensis</i>	0,00
1.1.8 Posebni nadzor <i>Anoplophora glabripennis</i>	0,00
1.1.9 Posebni nadzor <i>Xylella fastidiosa</i>	8.000,00
1.1.10 Posebni nadzor <i>Aleurocanthus spiniferus</i>	2.000,00
1.1.11 Posebni nadzor <i>Neoleucinodes elegantalis</i> i <i>Anthonomus eugeni</i>	5.500,00
1.1.12 Posebni nadzor <i>Aromia bungii</i>	0,00
1.1.13 Posebni nadzor <i>Candidatus Phytoplasma vitis</i> (Flavescence dorée) i monitoring vektora <i>Scaphoideus titanus</i>	7.000,00
1.1.14 Posebni nadzor Tomato brown rugose fruit virus	5.000,00
1.1.15 Posebni nadzor voćnih muva iz familija <i>Tephritidae</i>	4.000,00
1.1.16 Posebni nadzor <i>Spodoptera frugiperda</i> (Smith)	4.000,00
1.1.17 Posebni nadzor <i>Tecia solanivora</i> (TECASO)	0,00
1.1.18. Posebni nadzor <i>Popilia japonica</i>	3.500,00

1.1.19. Posebni nadzor <i>Thaumatotibia leucotreta</i>	3.500,00
1.1.20. Posebni nadzor <i>Phyllosticta citricarpa</i>	5.000,00
1.2 Nadzor nad određenim prioritetnim štetnim organizama prilikom uvoza	0,00
1.3 Monitoring	1.000,00
1.3.1 Monitoring registrovanih subjekata za tretiranje i označavanje drvenog materijala za pakovanje	1.000,00
1.4 Edukacije	0,00
1.5 Hitne fitosanitarne mjere	19.000,00
1.5.1 Hitne mjere - <i>Candidatus Phytoplasma vitis (Flavescence doree)</i>	6.450,00
1.5.2 Hitne mjere – štetni organizmi	12.550,00
1.5.3 Nadoknada za vrijednost uzetog uzorka	
UKUPNO	106.250,00

PROGRAM 2
PROGRAM PRAĆENJA PROMETA I REGISTRACIJE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU I ISHRANU BILJA I ODRŽIVA UPOTREBU SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA

Cilj: Program se sprovodi radi smanjenja rizika i mogućih negativnih efekata sredstava za zaštitu i za ishranu bilja na zdravlje ljudi, bilja i životinja i na životnu sredinu kroz sprovođenje obuka, edukacija i kroz sprovođenje odgovarajućih monitoringa kao što je monitoring uređaja za primjenu sredstava za zaštitu bilja, monitoring prometa sredstava za zaštitu bilja. Program podržava i postupak registracije i postregistracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja, i podrška je realizaciji Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja uz promovisanje integralne zaštite bilja.

Pravni osnov: Zakon o sredstvima za zaštitu bilja („Službeni list CG”, br. 51/08 i 18/14), Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21), Zakon o sredstvima za ishranu bilja („Službeni list CG” br. 48/07, 76/08, 73/10, 30/17 i 43/18), Zakon o bezbjednosti hrane („Službeni list CG”, broj 57/15) i godišnji plan službenih kontrola.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora, **Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** načelnica odsjeka - Milka Petrušić; **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Uključene institucije:

-ovlašćene laboratorije za vršenje poslova u oblasti sredstava za zaštitu i ishranu bilja: Centar za ekotoksikološka ispitivanja d.o.o. (CETI);
-ovlašćene naučne i visoko školske ustanove iz oblasti zaštite bilja, sredstva za zaštitu i ishranu bilja: Biotehnički fakultet, Univerzitet Crne Gore;
-ovlašćene institucije za vršenje poslova u oblasti kontrole uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja: Inovaciono Preduzetnički Centar Tehnopolis d.o.o.;

AKTIVNOSTI:

KOMPONENTA 2.1: REGISTRACIJA SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA

Monitoring podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.1 U prometu i upotrebi samo registrovani pesticide: posebni Cilj 5.1.1 inteziviranje sprovođenja postupka registracije ili priznavanja registracije pesticida.

U skladu sa Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja u promet se mogu stavljati samo pesticidi čije su aktivne supstance odobrene i koje se nalaze na Listi aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja i koji su registrovani za promet na teritoriji Crne Gore, pod uslovom da su klasifikovani odnosno razvrstani, pakovani, označeni i ako ih prati etiketa i uputstvo za upotrebu. Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja se redovno ažurira i usklađena je sa evropskom listom i objavljuje se u „Službenom listu Crne Gore“. S obzirom na činjenicu da Crna Gora nema proizvodnju pesticida, u Crnoj Gori uspostavljen je sistem priznavanja registracije pesticida u skladu sa Pravilnikom o priznavanju registracije sredstava za zaštitu bilja („Službeni list CG”, broj 50/14) koji propisuje sadržaj zahtjeva za registraciju, bliže uslove i način priznavanja registracije, dodjelu jedinstvenog registracionog broja i procjenu uporedivosti prilika i klimatskih uslova, način dostavljanja i sadržaj dokumentacije za priznavanje registracije, bliži sadržaj rješenja o registraciji i visinu naknade za registraciju sredstava za zaštitu bilja.

Nakon objave javnog poziva svi proizvođači, uvoznici i distributeri sredstava za zaštitu bilja intezivirali su podnošenje zahtjeva za registraciju sredstava za zaštitu bilja radi sprovođenja administrativnih procedura u postupku registracije (2017. godine). Zainteresovanim stranama je određen period od dvije godine kako bi se blagovremeno podnijeli zahtjevi za registraciju sredstava za zaštitu bilja koja se plasiraju na tržište Crne Gore.

Zahtjevi za registraciju podnose se Upravi za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove na propisanom obrascu i uz propisanu dokumentaciju u skladu sa Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja („Službeni list CG”, br. 51/08 i 18/14) i Pravilnikom o priznavanju registracije sredstava za zaštitu bilja („Službeni list CG”, broj 50/14).

U skladu sa ranije donešenim odlukama sredstva za zaštitu bilja se od 30. 9. 2021. godine uvoze samo ukoliko su registrovana u Crnoj Gori.

Pregled broja ukupno podnešenih zahtjeva za registraciju:

Br.	Datum	Broj ukupno podnešenih zahtjeva
1.	31.12.2022.	104
2.	31.12.2023.	134

Troškove registracije snosi podnosilac zahtjeva odnosno inostrani proizvođač pesticida koji propisanu taksu uplaćuje na posebne račune (za inostrano plaćanje). Program podržava rad Komisije na postupku registracije pesticida u skladu sa odlukama Vlade i posebnim propisima, a radi realizacije plaćanja naknade članovima komisije (od prethodno uplaćenih sredstava inostranog proizvođača pesticida), procjena je da će u 2024. biti registrovano 50 proizvoda. Plaćanje Komisije se vrši u skladu sa članom 20 Zakona o sredstvima za zaštitu bilja, Pravilnikom o priznavanju registracije sredstava za zaštitu bilja („Službeni list CG”, broj 50/14), Zaključkom Vlade br. 07-2401 od 20. juna 2019.godine i rješenjem za Komisiju za sredstva za zaštitu bilja Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede br. 05-313/22-180/1.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj registrovanih sredstava za zaštitu bilja	Projektovane finansije
1.	plaćanje Komisije za sredstva za zaštitu bilja	39	
UKUPNO			13.750,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović.

Komisija za sredstva za zaštitu bilja: rješenje Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede br. 05-313/22-180/1

KOMPONENTA 2.2: MONITORING PROMETA SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA

Monitoring podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.2 Unaprijeđeni uslovi za promet pesticida i realizaciju višegodišnjeg i godišnjeg Plana službenih kontrola.

Monitoring se planira posebnim Programom koji se objavljuje u Službenom listu Crne Gore, u skladu sa analizom rizika, na osnovu dosadašnjih dokaza o utvrđenim nepravilnostima sa ciljem unaprijeđivanje uslova za promet pesticida odnosno stanja u prometu pesticida u objektima za promet sredstava za zaštitu bilja u pogledu prostora, kadra i opreme kroz kontrole na licu mjesta i primjenu kontrolne liste.

U Crnoj Gori na dan 31. 12. 2023. u registar je upisano 44 uvoznika/veleprodajnih mjesta i 90 distributera za promet pesticida na malo.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj registrovanih objekata	Projektovane finansije
1.	realizacija Programa monitoringa prometa sredstava za zaštitu bilja	44 uvoznika/veleprodajnih mjesta 90 distributera za promet pesticida na malo.	0,00
UKUPNO			0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

KOMPONENTA 2.3: SPROVOĐENJE SPECIJALISTIČKOG KURSA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.3 Edukovana administracija, inspektori, distributeri, savjetodavci i lica koja koriste pesticide.

U skladu sa: članom 6 Zakona o sredstvima za zaštitu bilja („Službeni list CG”, br. 51/08 i 18/14); Pravilnikom o programu specijalističkog kursa za sredstva za zaštitu bilja („Službeni list CG”, broj 35/15); Pravilnikom o načinu izdavanja i izgledu legitimacije za profesionalno korišćenje sredstava za zaštitu bilja („Službeni list CG”, broj 67/15) i Pravilnikom o uslovima koje treba da ispunjavaju pravna lica koja vrše edukaciju lica odgovornih za promet i upotrebu sredstava za zaštitu bilja („Službeni list CG”, broj 28/16) sprovodi se specijalistički kurs za osposobljavanje:

1. profesionalnih korisnika sredstava za zaštitu bilja;
2. lica odgovornih za promet sredstava za zaštitu bilja.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj registrovanih održanih kurseva	Projektovane finansije
1.	realizacija Programa specijalističkog kursa za sredstva za zaštitu bilja	minimum 2 za profesionalne korisnike sredstava za zaštitu bilja; 1 za lica odgovornih za promet sredstava za zaštitu bilja;	0,00
UKUPNO			0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje specijalističkog kursa:

1. **Uprava:** Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa; **Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje; Ministarstvo ekologije i prostornog planiranja; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; Agencija za zaštitu životne sredine;**

2. za lica odgovorna za promet sredstava za zaštitu bilja: **ovlašćena pravna lica iz oblasti sredstva za zaštitu bilja: Univerzitet Crne Gore - Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković i Fakultet za prehrambenu tehnologiju, bezbjednost hrane, Univerzitet Donja Gorica.**

KOMPONENTA 2.4: MONITORING UREĐAJA ZA UPOTREBU PESTICIDA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.4 Uspostavljen i unaprijeđen sistem za uređaje za primjenu pesticida.

Kontrola uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja podrazumijeva primjenu pravila za provjeru tehničke ispravnosti uređaja čime se obezbijuje ispunjavanje ekoloških zahtjeva i na najmanju moguću mjeru smanjuju štetni uticaji na zdravlje ljudi, bilja, životinja i životnu sredinu koji bi mogli prouzrokovati neispravni uređaji i u cilju uspostavljanja sistema redovnih pregleda uređaja koji su već u upotrebi.

Programom monitoringa uređaja za upotrebu pesticida određuju se vršioци, broj uređaja i kontrolne liste za uređaje za upotrebu pesticida. Cilj Programa je provjera tehničke ispravnosti i funkcionalnosti uređaja za upotrebu pesticida i provjera pojedinačnih radnih djelova tih uređaja, kao i procjena rizika po rukovaoca ali i radnu i životnu sredinu. Programom su određeni prioriteti u skladu sa dostupnim podacima o broju uređaja za upotrebu pesticida i program ne obuhvata ručne ili ledne motorne prskalice (bez barometra), kao i druge slične uređaje. Prioriteti su definisani, u skladu sa analizom rizika, na osnovu dokaza o utvrđenim nepravilnostima sa ciljem utvrđivanja stvarnog uređaje za upotrebu pesticida kroz upotrebu kontrolnih lista.

Monitoring se sprovodi radi: unaprijeđenja bezbjednosti radnika koji koriste uređaje za upotrebu pesticida, kao i drugih lica koja ulaze na tretirane površine ili se nalaze u blizini istih, smanjenja potencijalnih rizika od zagađenja životne sredine i radi efikasnije kontrole štetnih organizama.

Promjene na uređajima za upotrebu pesticida mogu da dovedu do navedenih rizika, pa ih je potrebno provjeravati u cilju utvrđivanja nepravilnosti, radi njihovog otklanjanja i sprovođenja pravovremenih mjera u cilju otklanjanja potencijalne opasnosti za ljude, bilje, životinje ili životnu sredinu.

Monitoring se planira posebnim Programom monitoringa uređaja za upotrebu pesticida koji se objavljuje u Službenom listu Crne Gore i podrazumijeva terenske obilaskе i provjeru uređaja kod 40 registrovanih poljoprivrednih proizvođača, popis uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja uključujući djelove potrebne za rad uređaja (rasprskivač, manometar, filteri, sita, oprema za čišćenje rezervoara) i provjeru njihovog rada.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj	Projektovane finansije
1.	realizacija Programa monitoringa uređaja za upotrebu pesticida	– pregledanih uređaja minimum 40; – održanih edukacija minimum 2;	6.500,00
UKUPNO			6.500,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora,** **Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica;** **savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene institucije za vršenje poslova u oblasti kontrole uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja: Inovaciono Preduzetnički Centar Tehnopolis d.o.o. **odgovorna lica:** diplomirani inženjer Slavica Milić i diplomirani inženjer Boban Backović.

KOMPONENTA 2.5: PROGRAM POST-REGISTRACIJSKE KONTROLE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA – MONITORING FORMULACIJA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.1.2 Monitoring postregistracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja.

U skladu sa propisima za registraciju sredstava za zaštitu bilja, formulacije sredstva koje se stavljaju na tržište treba da odgovaraju formulaciji navedenoj u rješenju o registraciji. Promjene temperature, uslovi skladištenja, ambalaža i ostali faktori mogu uticati na kvalitet i svojstva sredstava za zaštitu bilja. Svaka promjena može: uticati na efikasnost sredstva za zaštitu bilja ili predstavljati opasnost za ljude, životinje, bilje ili životnu sredinu. Postregistracijska kontrola sredstava za zaštitu bilja predstavlja važnu komponentu u procesu registracije, prometa i upotrebe sredstva za zaštitu bilja. Objavio se posebni Program post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja – monitoring formulacija koji omogućava praćenje sredstava za zaštitu bilja nakon izvršene registracije i sprovodi se radi kontrole dejstva i upotrebe na teritoriji Crne Gore.

Sredstva za zaštitu bilja koja se nalaze u prometu treba da ispunjavaju uslove u skladu sa etiketom i rješenjem o registraciji (sadržaj i količina aktivne supstance).

Program obuhvata uzorkovanje registrovanih sredstava za zaštitu bilja i laboratorijska ispitivanja.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj uzetih uzoraka	Projektovane finansije
1.	laboratorijske analize pesticida po Programu	10	2.000,00
UKUPNO			2.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora,** **Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica;** **savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena pravna lica za vršenje laboratorijskih ispitivanja iz oblasti sredstava za zaštitu bilja: Centar za ekotoksikološka ispitivanja (CETI).

KOMPONENTA 2.6: POST-REGISTRACIJSKA KONTROLA SREDSTAVA ZA ZAŠTITU BILJA - REZISTENTNOST
--

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.1.2 Monitoring postregistracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja.

Dio post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja je praćenje rezistentnosti pojedinih štetnih organizama na aktivne supstance koje se nalaze u sredstvima za zaštitu bilja. Pojava rezistentnosti je uobičajena i do nje uglavnom dolazi zbog prekomjerne upotrebe sredstava za zaštitu bilja i korišćenja veće doze od propisane. Ukoliko dođe do pojave rezistentnosti štetni organizam postaje otporan prema aktivnoj supstanci i sredstvo za zaštitu bilja gubi efikasnost. Veoma je važno pratiti pojavu rezistentnosti štetnih organizama na pojedina sredstva za zaštitu bilja, a na kulturama na kojima se najviše primjenjuju radi sprovođenja antirezistentne strategije u programima zaštite. Pojava rezistentnosti može se usporiti, a i spriječiti, primjenom preparata sa različitim mehanizmom djelovanja.

Procjena:

R.br.	Opis	Projektovane finansije
1.	praćenje rezistentnosti na određenim kulturama i za određene pesticide po prijavi za program	1.000,00
UKUPNO		1.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora,** **Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica;** **savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćeno pravno lica za oblast sredstava za zaštitu bilja: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković - odgovorno lice prof. dr Nedeljko Latinović.

KOMPONENTA 2.7: MONITORING ODRŽIVE UPOTREBE PESTICIDA NA GAZDINSTVIMA
--

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.3.8 Program monitoringa održive upotrebe pesticida na gazdinstvima.

Bezbednost korisnika sredstava za zaštitu bilja (poljoprivrednih proizvođača i njihovih radnika) važan su dio održive i pravilne upotrebe pesticida kroz primjenu preventivnih mjera zaštite i pravilno rukovanje. Korisnici često ne poštuju bezbedonosne, zaštitne i higijenske mjere, naročito kada je u pitanju skladištenje sredstava za zaštitu bilja. Pravilno skladištenje, pravilna primjena i rukovanje pesticidima je osnova bezbednosti.

Svaka promjena uslova u objektima za skladištenje u odnosu na propisane uslove treba da bude evidentirana i otklonjena jer može dovesti do promjena u pesticidu što može direktno uticati na njihovu efikasnost ali imati uticaj i na zdravlje ljudi, bilja (fitotoksičnost) i životnu sredinu.

Program ima za cilj utvrđivanje nepravilnosti radi njihovog otklanjanja i sprovođenja pravovremenih aktivnosti u radi otklanjanja potencijalne opasnosti za ljude, bilje, životinje ili životnu sredinu.

Objavljuje se posebni Program monitoringa održive upotrebe pesticida na gazdinstvima radi praćenja transporta, skladištenja, pripreme za upotrebu, vođenja evidencija i rezidua pesticida kroz primjenu kontrolne liste.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj pregleda na gazdinstvima	Projektovane finansije
1.	realizacija Programa monitoringa održive upotrebe pesticida na gazdinstvima.	minimum 300	0,00
UKUPNO			0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

KOMPONENTA 2.8: INTEGRALNA ZAŠTITA BILJA - JABUKA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.5 Promovisanje i primjena načela integralne zaštite bilja i načela dobre poljoprivredne prakse odnosno 5.5.1 izrada pravila za integralnu zaštitu bilja po biljnim vrstama.

Integralna zaštita bilja vrši se racionalnom upotrebom kombinacije bioloških, biotehnoških, hemijskih i drugih mjera za uzgoj bilja, uz ograničenu upotrebu sredstava za zaštitu bilja, neophodnih za održavanje populacije štetnih organizama na nivou koji ne izaziva ekonomski neprihvatljivu štetu ili gubitak. Integralna zaštita bilja obuhvata mjere zaštite bilja, kroz smanjenu upotrebu sredstava za zaštitu bilja uz prednost primjene nehemijskih metoda zaštite bilja, koje se zasnivaju na agronomskim tehnikama ili fizičkim, mehaničkim ili biološkim metodama suzbijanja štetnih organizama. Prilikom smanjene upotrebe sredstava za zaštitu bilja koriste se ona sredstva za zaštitu bilja, koja imaju najmanji rizik za zdravlje ljudi i životnu sredinu.

Integralna zaštita bilja obuhvata:

1) sprječavanje i/ili suzbijanje štetnih organizama primjenom:

-plodoreda (gdje je primjenjivo);

-odgovarajućih postupaka uzgoja (suzbijanje korova prije ponovne sjetve ili sadnje bez dodatne obrade zemljišta, rokove i gustoću sjetve, predusjeve, konzervativnu obradu zemljišta, orezivanje i direktnu sjetvu);

-rezistentnih i/ili tolerantnih sorti i standardnog/sertifikovanog sjemena i sadnog materijala, gdje je to moguće;

-uravnoteženog đubrenja, đubrenje krečnim đubrivima, kao i postupaka navodnjavanja i/ili drenaže;

-higijenskih mjera (redovno čišćenje mašina i opreme) radi sprječavanja širenja štetnih organizama;

-zaštite i stimulisanjem korisnih organizama (odgovarajućim mjerama zaštite bilja ili korišćenjem ekološke infrastrukture unutar i van uzgojnih i proizvodnih površina);

2) nadzor nad štetnim organizmima metodama i instrumentima koje uključuju praćenje na terenu, upozorenja, prognoze i ranu dijagnostiku, kao i stručne savjete;

3) donošenje odluke o primjeni mjere zaštite na osnovu rezultata praćenja bilja, a odluka i prag primjene mjere zaštite bilja je naučno zasnovan, s tim što se prije tretiranja štetnih organizama uzima u obzir nivo primjenjenih mjera zaštite koje su utvrđene za pojedine regije, specifična područja, gajene kulture i posebne klimatske uslove;

4) primjenu održivih bioloških, fizičkih i drugih nehemijskih metoda koje imaju prednost u odnosu na hemijske metode, ako se njima postiže zadovoljavajuća zaštita od štetnog organizma;

5) primjenu sredstava za zaštitu bilja koja su specifičnija za ciljnu vrstu i koja imaju najmanji uticaj na zdravlje ljudi, neciljane organizme i na životnu sredinu.

Upotreba sredstava za zaštitu bilja treba da se svede na najmanju moguću mjeru, pri čemu nivo rizika treba da bude prihvatljiv za vegetaciju i ne smije povećavati rizik za razvoj rezistentnosti u populaciji štetnih organizama i to:

- smanjenjem količina;

- smanjenjem učestalosti primjene ili parcijalnom primjenom.

Rizik se može smanjiti primjenom mjera protiv stvaranja rezistentnosti (otpornosti), radi zadržavanja efikasnosti sredstava za zaštitu bilja.

Mjere, obuhvataju upotrebu različitih sredstava za zaštitu bilja sa različitim načinima djelovanja.

Program integralne zaštite bilja obuhvata pripremu i objavljivanje smjernica za integralnu zaštitu najmanje jedne kulture koje su usklađene sa propisima o sredstvima za zaštitu bilja, o zaštiti životne sredine i o dobroj poljoprivrednoj praksi.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj programa	Projektovane finansije
1.	praćenje rezistentnosti na određenim kulturama i za određene pesticide po prijavi za program	- 1 program - 1 edukacija	2.000,00
UKUPNO			2.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja – fitofarmacija⁵⁷; Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković - odgovorno lice prof. dr Nedeljko Latinović i prof. dr Snježana Hrnčić.

KOMPONENTA 2.9: PROGRAM PRIMJENE FUNGICIDA BIOLOŠKOG PORIJEKLA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.5 Promovisanje i primjena načela integralne zaštite bilja i načela dobre poljoprivredne prakse odnosno 5.5.1 izrada pravila za integralnu zaštitu bilja po biljnim vrstama.

Integralna zaštita bilja obuhvata mjere zaštite bilja, kroz smanjenu upotrebu sredstava za zaštitu bilja uz prednost primjene nehemijskih metoda zaštite bilja, koje se zasnivaju na agronomskim tehnikama ili fizičkim, mehaničkim ili biološkim metodama suzbijanja štetnih organizama. Prilikom smanjene upotrebe sredstava za zaštitu bilja koriste se ona sredstva za zaštitu bilja, koja imaju najmanji rizik za zdravlje ljudi i životnu sredinu.

⁵⁷ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Jedan od ključnih prioriteta Evropske komisije je poboljšanje zdravlja i kvaliteta života budućih generacija obezbjeđujući svjež vazduh, čistu vodu, zdravo zemljište i biodiverzitet, zdravu, bezbjednu i dostupnu hranu. S tim u vezi, Evropska komisija je objavila dokument Farm to Fork Strategy kojim planira smanjenje upotrebe pesticida i povećanje udjela organske proizvodnje u ukupnoj poljoprivredi do 2030. godine.

Adekvatno savjetovanje o načinu i vremenu primjene sredstava za zaštitu bilja i drugih mjera zaštite predstavlja značajan mehanizam u smanjenju ukupne količine primjene pesticida. Jedan od načina kako smanjiti upotrebu pesticida je integralna zaštita bilja.

U Crnoj Gori od svih sredstava za zaštitu bilja koja se upotrebljavaju najveću primjenu imaju fungicidi, zbog toga smanjenje njihove upotrebe i njihova zamjena sa biološkim metodama suzbijanja gljiva predstavlja jedan od ciljeva u održive upotrebe pesticida koji može dati vidljive rezultate.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj programa	Projektovane finansije
1.	praćenje na gazdinstvu po prijavi za program	– 1 program – 1 edukacija	2.000,00
UKUPNO			2.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po podružnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti zdravstvene zaštite bilja – fitofarmacija⁵⁸: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – **odgovorna lica prof. dr Nedeljko Latinović.**

KOMPONENTA 2.10: UNAPREĐENJE SISTEMA ZA POSTUPANJA I UPRAVLJANJA OTPADOM ODNOSNO POSTUPANJA SA AMBALAŽOM NAKON UPOTREBE PESTICIDA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.9 Smanjenje negativnog uticaja otpada koji nastaje upotrebom pesticida na životnu sredinu odnosno 5.9.4 uspostavljanje službenih kontrola lica koja koriste pesticide u smislu kontrole postupanja sa otpadom koji nastaje upotrebom sredstava za zaštitu bilja.

Zajedno sa sredstvima za zaštitu bilja, na tržište dopijeva i ambalaža koja nakon upotrebe sredstva za zaštitu bilja postaje otpad. Ambalaža ima važnu ulogu u bezbjednoj isporuci i upotrebi sredstava za zaštitu bilja, ali nakon upotrebe treba obezbijediti efikasan sistem zbrinjavanja ambalažnog otpada u svim fazama upravljanja, uključujući adekvatno sakupljanje, transport, skladištenje i tretman. Poljoprivrednici imaju veoma važnu ulogu jer oni treba da adekvatno isperu ambalažu, čuvaju je i predaju licu ovlašćenom za zbrinjavanje opasnog otpada. Bezbjednost korisnika sredstava za zaštitu bilja (poljoprivrednih proizvođača i njihovih radnika), kao i očuvanje životne sredine važan su dio održive i pravilne upotrebe pesticida kroz primjenu preventivnih mjera zaštite, pravilnog rukovanja ali i pravilnog odlaganja otpada koji nastaje upotrebom pesticida. Korisnici često ne poštuju bezbjednosne, zaštitne i higijenske mjere, naročito kada je u pitanju ispiranje ambalaže nakon upotrebe pesticida i njeno odlaganje. Pravilno postupanje je osnova bezbjednosti i zaštite životne sredine.

Objavljuje se posebni Program monitoringa unapređenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom odnosno postupanja sa ambalažom nakon upotrebe pesticida kroz primjenu kontrolne liste.

Zakonom o upravljanju otpadom ("Službeni list CG", br. 64/11 i 39/16) u članu 86 stav 9 propisano je da poslove inspekcijskog nadzora o postojanju oznake o vrsti i načinu upravljanja otpadom koji nastaje od proizvoda za koji je propisana proširena odgovornost iz člana 11 stav 1 ovog zakona vrši inspektor nadležan za nadzor tog proizvoda, odnosno grupe proizvoda u pogledu bezbjednosti i usklađenosti sa propisanim zahtjevima pri čemu član 11 stav 1 obuhvata ambalažu. Što u smislu Zakona o sredstvima za zaštitu bilja upućuje na ambalažu nastalu nakon upotrebe pesticida.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj pregleda na gazdinstvima	Projektovane finansije
1.	realizacija Program monitoringa unapređenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom	minimum 300	0,00
UKUPNO			0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po podružnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

KOMPONENTA 2.11: MONITORING UTICAJA UPOTREBE PESTICIDA NA ŽIVOTNU SREDINU – VODE, PTICE, PČELE, RIBE I ZEMLJIŠTA

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.8 Smanjenje rizika od upotrebe pesticida na životnu sredinu odnosno – vode, ptice, pčele, ribe i zemljišta.

Sredstva za zaštitu bilja ne smiju se upotrebljavati na način koji bi prouzrokovao zagađenje stambenih, privrednih i drugih objekata u kojima borave ljudi i životinje, kao i zagađenje voda i okolnih zemljišta.

Uticaj upotrebe pesticida na životnu sredinu je jedna od aktivnosti utvrđena Zakonom o sredstvima za zaštitu bilja, ali i propisima koji uređuju vode, ptice, pčele, ribe i zemljišta, zaštitu prirode i otpad i druge aktivnosti utvrđene posebnim propisima, a koji imaju direktnu ili indirektnu vezu sa upotrebom pesticida.

Zagađenja se odnose na moguće izvore: nepravilna priprema, curenje ili isticanje, primjena sredstava za zaštitu bilja, nepravilno ispiranja ambalaže (prosipanje tokom pripreme), čišćenja ili na nepropisno odlaganje preostale količine radnog rastvora.

⁵⁸ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Monitoring se sprovodi u skladu sa posebnim monitoringom radi prikupljanja podataka o zagađenjima izazvanih pesticidima i izradi godišnjeg izvještaja o zagađenjima izazvanih pesticidima.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj uzoraka	Projektovane finansije
1.	praćenje u skladu sa analizom rizika	do predviđenog iznosa	1.000,00
UKUPNO			1.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora,** **Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica;** **savjetnici:** Ana Pavičević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

KOMPONENTA 2.12: MONITORING KARAKTERISTIKA SREDSTAVA ZA ISHRANU BILJA

Na tržištu Crne Gore mogu se stavljeti samo sredstva za ishranu bilja koja su određenih karakteristika odnosno treba da imaju određeni najmanji sadržaj hraniva, kao i odgovarajuća hemijska, fizička, fiziološka i druga svojstva i moraju odgovarati karakteristikama navedenim u deklaraciji. Sredstva za ishranu bilja mogu biti u prometu, ako ispunjavaju uslove, ako su označena na propisani način i ako pravilnom upotrebom ne ugrožavaju zdravlje ljudi, životinja, bilja i životnu sredinu.

Radi praćenja prometa, uvoza, karakteristika i primjene sredstava za ishranu bilja sprovodi se monitoring koji podrazumijeva ispitivanje sredstava za ishranu bilja radi utvrđivanja hemijskih i fizičkih osobina i bioloških vrijednosti i sprovodi se u skladu sa posebnim Programom monitoringa karakteristika sredstava za ishranu bilja. Ispitivanje mogu obavljati ovlaštena pravna lica za vršenje laboratorijskih ispitivanja iz oblasti sredstava za ishranu bilja.

Procjena:

R.br.	Opis	Broj uzoraka	Projektovane finansije
1.	praćenje u skladu sa Programom monitoringa karakteristika sredstava za ishranu bilja	do predviđenog iznosa	1.000,00
UKUPNO			1.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Ovlaštena pravna lica za vršenje laboratorijskih ispitivanja iz oblasti sredstava za ishranu bilja: Centar za ekotoksikološka ispitivanja (CETI).

KOMPONENTA 2.13 IZVJEŠTAJNO PROGNOZNI PROGRAMI

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.6 Uspostavljeni uslovi za primjenu pesticida na osnovu prognoze pojave štetnih organizama: 5.6.1. formiranje izvještajno-prognozne službe i 5.6.2. primjena pesticida na osnovu prognoze pojave i podataka o praćenju štetnih organizama.

U 2024. godini sprovodiće se pilot projekat za uspostavljanje Izvještajno prognoznih poslova kroz 3 programa radi blagovremenog upozoravanja držaoca bilja o pojavi štetnih organizama i davanja preporuka za njihovo suzbijanje na važnim kulturama koje se gaje u Crnoj Gori:

2.13.1 Izvještajno prognozni program: <i>Drosophila suzukii</i>	2.000,00
2.13.2 Izvještajno prognozni program: <i>Bactrocera oleae</i> (muva masline)	7.000,00
2.13.3 Izvještajno prognozni program: <i>Ceratitis capitata</i> (voćna muva)	5.000,00

Izvještajno prognozni programi se sprovode u skladu sa posebnim programima radi blagovremenog upozoravanja držaoca bilja o pojavi štetnih organizama i davanja preporuka za njihovo suzbijanje.

Programi se sprovode kroz: praćenje pojedinih štetnih organizama; zdravstvene preglede bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom; prikupljanje uzoraka; laboratorijska ispitivanja i druge aktivnosti koje doprinose praćenju zdravstvenog stanja bilja, kao i utvrđivanju statusa pojedinih štetnih organizama na teritoriji Crne Gore.

2.13.1 Izvještajno prognozni program: *Drosophila suzukii*

Drosophila suzukii je veoma polifagna štetočina, a posebno vrsta čiji plodovi imaju tanku pokožicu ploda (malina, kupina, borovnica, jagoda, trešnja, višnja, breskva, nektarina, kajsija, šljiva, aktinidija, japanska jabuka, smokva i grožđe).

Praćenje zdravstvenog stanja bilja se vrši u proizvodnim zasadima maline u sjevernom region. Imajući u vidu nalaze *Drosophila suzukii* na području podgoričkog i crmničkog subregiona monitoringom će biti obuhvaćeni i vinogradi.

Zdravstvene preglede i ispitivanje uzoraka vrši odgovorno lice.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani nadzor	Projektovane finansije
biljne vrste: <i>Citrus</i> spp., <i>Capsicum</i> spp., <i>Zea mays</i> , <i>Vitis</i> spp., <i>Prunus persica</i> , <i>Phaseolus</i> spp. i <i>Punica granatum</i> .	odgovorno lice laboratorije	2.000,00€
UKUPNO		2.000,00€

Izvještavanje odgovornog lica:

Odgovorno lice, nakon izvršenih terenskih i laboratorijskih aktivnosti Upravi dostavlja izvještaj sa preporukama proizvođačima o mjerama suzbijanja. Odgovorno lice dostavlja i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor;** **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora,** **Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica;** **savjetnici:** Ana Pavičević, Valentina Vasović i **Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlaštena institucija⁵⁹: **Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.**

⁵⁹ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlaštena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

2.13.2 Izvještajno prognozni program: Bactrocera oleae (muva masline)

Program obuhvata praćenje dinamike populacije muve masline postavljanjem klopki i uzorkovanjem plodova u proizvodnim zasadima maslina radi davanja preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja.

Zdravstvene preglede i ispitivanje uzoraka vrši odgovorno lice.

Izveštavanje odgovornog lica:

Odgovorno lice, nakon izvršenih terenskih i laboratorijskih aktivnosti Upravi dostavlja izvještaj radi davanja preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja. Odgovorno lice dostavlja i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani nadzor	Projektovane finansije
praćenje dinamike populacije muve masline postavljanjem klopki i uzorkovanjem plodova u proizvodnim zasadima maslina radi davanja preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja. Zdravstvene preglede i ispitivanje uzoraka.	odgovorno lice laboratorije	7.000,00€
UKUPNO		7.000,00€

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja: Milka Petrušić, načelnica; savjetnici: Ana Pavićević, Valentina Vasović i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju: Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija⁶⁰: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija prof. dr Snježana Hrnčić, doc. dr Tatjana Perović.

2.13.3 Izvještajno prognozni program: Ceratitis capitata (voćna muva)

Program obuhvata praćenje dinamike populacije voćne muve postavljanjem klopki i uzorkovanjem plodova u proizvodnim zasadima citrusa i davanje preporuka proizvođačima o mjerama suzbijanja.

Zdravstvene preglede i ispitivanje uzoraka vrši odgovorno lice.

Izveštavanje odgovornog lica:

Odgovorno lice, nakon izvršenih terenskih i laboratorijskih aktivnosti Upravi dostavlja izvještaj radi davanja preporuke proizvođačima o mjerama suzbijanja. Odgovorno lice dostavlja i zbirni izvještaj na Obrascu 3 iz Priloga ovog programa sa propisanim podacima.

Procjena:

Objekat nadzora	Projektovani nadzor	Projektovane finansije
praćenje dinamike populacije voćne muve postavljanjem klopki i uzorkovanjem plodova u proizvodnim zasadima citrusa i davanje preporuka proizvođačima o mjerama suzbijanja. Zdravstvene preglede i ispitivanje uzoraka vrši odgovorno lice.	odgovorno lice laboratorije	5.000,00€
UKUPNO		5.000,00€

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja: Milka Petrušić, načelnica; savjetnici: Ana Pavićević, Valentina Vasović i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju: Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćena institucija⁶¹: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – Fitosanitarna laboratorija prof. dr Sanja Radonjić, prof. dr Snježana Hrnčić.

KOMPONENTA 2.14 EDUKACIJE

Komponenta podražava realizaciju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. godine („Službeni list CG”, broj 115/21) i to realizaciju Cilja 5.6 Edukovana administracija, inspektori, distributeri, savjetodavci i lica koja koriste pesticide.

Uprava organizuju edukativne radionice u skladu sa posebnim Programom obuke:

R. br.	Naziv obuke
1.	Edukacija administracije
2.	Edukacija inspektora
3.	Edukacija distributera
4.	Edukacija savjetodavaca
5.	Edukacija lica koja koriste pesticide
6.	Ostale obuke u skladu sa ukazanim potrebama

Procjena:

R.br.	Opis	Broj obuka	Projektovane finansije
1.	realizacija Program obuke	minimum 10	0,00
UKUPNO			0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

⁶⁰ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁶¹ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović **i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

KOMPONENTA 2.15 HITNE MJERE

U slučaju utvrđenog prisustva rezidua pesticida višeg od propisanog i u svrhu brzog reagovanja u situacijama neočekivane pojave, koja se ne može predvidjeti, radi zaštite zdravlja ljudi i sprječavanja stavljanja u promet nebezbedne hrane, kao i nastanka većih šteta koje mogu nastati usljed nepravilne upotrebe pesticida, izvršice se uzorkovanje i laboratorijska ispitivanja uzetih uzoraka.

Procjena:

R.br.	Opis	Projektovane finansije
1.	uzorci	
UKUPNO		10.000,00

REZIME PROGRAMA PRAĆENJA PROMETA I REGISTRACIJE SREDSTAVA ZA ZAŠTITU I ISHRANU BILJA

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **53.250,00 €.**

Način kontrole: Administrativnu kontrolu vrši **Uprava: Uprava:** Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja:** Milka Petrušić, **načelnica; savjetnici:** Ana Pavićević, Valentina Vasović **i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** u skladu sa usvojenim procedurama za upravljanje Programom fitosanitarnih mjera.

Dodatno, **Uprava/ Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja** vrši i **informisanje javnosti o svim aktivnostima** u skladu sa ovim Programom putem medija i internet stranice Uprave.

Nosioci posla:

- ovlašćene ustanove za vršenje laboratorijskih ispitivanja u oblasti bezbjednosti hrane, sredstava za zaštitu bilja i voda;
- naučne i visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti oblasti bezbjednosti hrane, sredstava za zaštitu bilja i voda;
- ovlašćene visoko školske ustanove iz oblasti zaštite bilja (fitofarmacija);
- ovlašćene institucije za vršenje poslova u oblasti kontrole uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja: Inovaciono Preduzetnički Centar Tehnopolis d.o.o.;
- fitosanitarna inspekcija, veterinarska inspekcija i inspekcija za hranu, inspekcija za vode;
- ovlašćena pravna lica za vršenje laboratorijskih ispitivanja iz oblasti sredstava za zaštitu bilja: Centar za ekotoksikološka ispitivanja (CETI) i druge definisane institucije.

Nosioci posla blagovremeno obavještavaju i izvještavaju Upravu – Fitosanitarni sektor – Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja o izvođenju programa po naznačenim fazama u skladu sa posebnim programima i o izvršenim poslovima, o izvođenju godišnjeg plana kontrole u skladu sa rokovima u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla.

Izveštaj treba da sadrži sljedeće podatke: naziv mjesta i datum izvođenja mjere, ime vlasnika/držaoca bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, potvrdu o uzetim uzorcima i rezultate ispitivanja.

Nosioci posla vlasniku/držaocu bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom izdaju potvrdu o uzetim uzorcima koja je data u Prilogu, koji je sastavni dio ovog programa.

Potvrda se izdaje u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod subjekta poslovanja hranom, a drugi primjerak zadržava nosilac posla.

Nosioci posla su odgovorni za pravovremenost, efekte i sprovođenje programa.

Način plaćanja: Na osnovu zaključenog ugovora, čiji sastavni dio su cijene laboratorijskih ispitivanja gdje je to primjenjivo, plaćanje se vrši po ispostavljenoj fakturi za obavljeni posao, dijelom se može vršiti avansno plaćanje do 30% za pripremu ispitnih kapaciteta na osnovu dostavljenog izvještaja/zahjeva Upravi – Fitosanitarni sektor – Odsjek za promet i registraciju sredstva za zaštitu i ishranu bilja.

Avansna uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a avansno uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava. Nepravilne i neuredne fakture i izvještaji, kao i fakture i izvještaji bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju utvrđivanja nepravilnosti iz pojedinih Komponenti programa biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva, kao i u slučaju da se zahtijeva nadoknada za vrijednost uzetog uzorka.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost €
2.1 Registracija sredstava za zaštitu bilja	13.750,00
2.2 Monitoring prometa sredstava za zaštitu bilja	0,00
2.3 Sprovođenje specijalističkog kursa	0,00
2.4 Monitoring uređaja za upotrebu pesticida	6.500,00
2.5 Program post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja - monitoring formulacija	2.000,00
2.6 Post-registracijska kontrola sredstava za zaštitu bilja - rezistentnost	1.000,00
2.7 Monitoring održive upotrebe pesticida na gazdinstvima	0,00
2.8 Integralna zaštita bilja - jabuka	2.000,00
2.9 Program primjene fungicida biološkog porijekla	2.000,00
2.10 Unapređenje sistema za postupanja i upravljanja otpadom odnosno postupanja sa ambalažom nakon upotrebe pesticida	0,00
2.11 Monitoring uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu - vode, ptice, pčele, ribe i zemljišta	1.000,00
2.12 Monitoring karakteristika sredstava za ishranu bilja	1.000,00
2.13 Izvještajno prognozni programi	14.000,00
2.14 Edukacije	0,00
2.15 Hitne mjere	10.000,00
UKUPNO	53.250,00

PROGRAM 3 PROGRAM KONTROLNIH ISPITIVANJA PROIZVODNJE SJEMENSKOG I SADNOG MATERIJALA I BILJNI GENETIČKI RESURSI

Cilj: Razvoj domaće proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala je izuzetno važan preduslov za održivost poljoprivredne proizvodnje voća, povrća, žitarica, vinove loze, ukrasnog i drugog bilja u Crnoj Gori. Obezbjediavanje kvalitetnog polaznog, domaćeg, rasada, sjemenskog i sadnog materijala za proizvodnju biljnih kultura koje se tradicionalno gaje u Crnoj Gori. Ovo je preduslov sigurne proizvodnje bilja, a utiče i na poboljšanje ekonomskog položaja proizvođača, obezbijuje konkurentnost domaćoj proizvodnji povrća, voća, vinove loze, ukrasnog bilja, kao i raspoloživost i blagovremenu dostupnost sjemenskog i sadnog materijala iz domaće proizvodnje. Ovim Programom se doprinosi smanjenju uvoza sjemenskog i sadnog materijala, a indirektno i smanjenju uvoza konzumnih kategorija biljnih proizvoda uz očuvanje biljnih genetičkih resursa i kontroli GMO.

Pravni osnov: Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja ("Službeni list RCG", broj 28/06 i "Službeni list CG", br. 61/11 i 48/15), Zakon o sadnom materijalu ("Službeni list RCG", broj 28/06 i "Službeni list CG", br. 61/11 i 48/15), Zakon o genetički modificovanim organizmima ("Službeni list CG", broj 22/08), Zakon o zaštiti biljnih sorti ("Službeni list RCG", br. 48/07 i "Službeni list CG", br. 48/08), Zakon o potvrđivanju međunarodnog ugovora o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu ("Službeni list CG - Međunarodni ugovori", broj 3/10) i godišnji plan službenih kontrola.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Uključene institucije: ovlašćene laboratorije i visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog i sadnog materijala poljoprivrednog bilja, biljne genetičke resurse i GMO.

AKTIVNOSTI:

KOMPONENTA 3.1: SJEMENSKA PROIZVODNJA KROMPIRA

Proizvodnjom sjemenskog materijala krompira može se baviti privredno društvo, odnosno drugo pravno lice ili preduzetnik odnosno proizvođač, koji je upisan u Registar proizvođača sjemenskog materijala, kao i privredna društva, odnosno druga pravna lica ili preduzetnici i fizička lica, na osnovu zaključenog ugovora o saradnji sa registrovanim proizvođačem, a sjemenski materijal krompira proizveden u toj saradnji smatra se proizvodnjom registrovanog proizvođača.

Proizvodnja sjemenskog materijala krompira podliježe obaveznoj stručnoj kontroli u skladu sa Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja („Službeni list RCG", broj 28/06, "Službeni list CG", br. 61/11 i 48/15) i Pravilnikom o proizvodnji i stavljanju u promet sjemenskog materijala krompira ("Službeni list CG", broj 8/15).

Sertifikacija je postupak priznavanja proizvodnje sjemenskog materijala nakon sprovedene stručne kontrole. Stručnom kontrolom nad proizvodnjom sjemenskog materijala krompira utvrđuje se: porijeklo upotrijebljenog sjemena, vrsta, sorta i kategorija, autentičnost i čistoća vrste i sorte, prostorna izolacija, zdravstveno stanje, prisustvo korova, opšte stanje i razvoj, predusjev, primjena agrotehničkih mjera i očekivani prinos naturalnog sjemena i drugi parametri sertifikacione šeme.

Stručna kontrola vrši se na osnovu prijave za vršenje stručne kontrole, koja se najkasnije 15 dana nakon sadnje sjemenskog krompira dostavlja Odsjeku za sertifikaciju i promet sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse.

Stručna kontrola koju vrši ovlašćeno pravno lice nad proizvodnjom sjemenskog krompira obuhvata: pregled dokumentacije, uzorkovanje i vizuelni pregled na mjestu proizvodnje.

U okviru zdravstvenih pregleda treba obratiti naročitu pažnju na simptome prisustva štetnih organizama: *Globodera pallida*, *Globodera rostochiensis*, *Synchytrium endobioticum*, *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter sepedonicus*, *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis* i druge propisane zdravstvene uslove.

Stručna kontrola sjemenskog krompira usjeva obuhvata četiri pregleda u toku vegetacionog perioda na mjestu proizvodnje i to:

-**prvi pregled** se obavlja kada je biljka visoka 15-20 cm;

-**drugi pregled** se obavlja u fenofazi punog cvjetanja;

-**treći pregled** služi za određivanje procesa desikacije;

-**četvrti pregled** se vrši prije faze vađenja krompira odnosno sedam do deset dana nakon desikacije usjeva (uništenja cime), kada se ujedno uzimaju i uzorci za postkontrolu (virusi).

Prvim pregledom utvrđuje se:

-lokacija, nadmorska visina i veličina parcele za uzgoj sjemenskog krompira, sa GPS koordinatama;

-porijeklo upotrijebljenog sjemenskog krompira i njegova kategorija;

-zdravstveno stanje;

-kontrola predusjeva;

-zakorovljenost;

-sortna čistoća;

-opšte stanje i ujednačenost odnosno razvoj usjeva;

-prisustvo samoniklih biljaka;

-prostorna izolacija;

-primijenjene agrotehničkih mjera;

-procenat praznih mjesta.

Drugim pregledom se utvrđuje konačno stanje u pogledu:

-sortne čistoće;

-ujednačenost usjeva;

-obaveznih mjera uklanjanja ili tretiranja biljaka;

-zdravstvenog stanja usjeva;

-ocjene zdravstvenog stanja okolnih usjeva;

-uslova za prostornu izolaciju.

Trećim pregledom se utvrđuje:

- datum desikacije;
  - zdravstveno stanje.
- Četvrtim pregledom** se ocjenjuje:
- efikasnost desikacije;
  - zdravstveno stanje prilikom vađenja krtola i u skladištu;
  - očekivani prinos, količina proizvedenog prirodnog sjemena i procjena prinosa doradenog sjemenskog krompira.

Usjev sjemenskog krompira ne certifikuje se ako se utvrdi da:

- ne ispunjava propisane zdravstvene uslove;
- nije proizveden u propisanom visinskom rejonu;
- ima primjesa drugih sorti krompira više od utvrđenog procenta:
- nije ispoštovana prostorna izolacija;
- je zakorovljenost veća od propisane;
- je usjev ocijenjen kao neujednačen;
- je predusjev bio krompir (posmatraju se čeverogodišnji period).

Na osnovu izvršene stručne kontrole i dostavljenog izvještaja, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse izdaje sertifikat o priznavanju sjemenskog usjeva i priznavanju kategorije sjemena, čime proizvođač stiče pravo na doradu sertifikovanog sjemena i na izdavanje etikete u cilju stavljanja u promet sertifikovanog sjemenskog materijala krompira koji ispunjava propisane norme. Dosljedna primjena svih mjera obezbijediće proizvodnju kvalitetnog sjemena krompira domaćeg porijekla, uz obezbijeđen stručni i zdravstveni nadzor. Procijenjeno je da će se proizvodnja sjemenskog krompira odvijati na površini od **100 ha**, za sprovođenje stručne kontrole (290 €/ha) na ovim površinama neophodna su sredstva u iznosu od 29.000,00 €, **od čega je 40% (11.600,00€) učešće Uprave – Fitosanitarni sektor**, a 60% (17.400,00€) učešće proizvođača.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.1	Sjemenska proizvodnja krompira: Procijenjeno je da će se proizvodnja sjemenskog krompira odvijati na površini od 100 ha , za sprovođenje stručne kontrole (290 €/ha) na ovim površinama neophodna su sredstva u iznosu od 29.000,00 €, od čega je 40% (11.600,00€) učešće Uprave – Fitosanitarni sektor , a 60% (17.400,00€) učešće proizvođača.	11.600,00
UKUPNO		11.600,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova stručne kontrole i laboratorijskih ispitivanja u oblasti sjemenskog materijala i zdravstvene zaštite bilja⁶²: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković, **odgovorno lice prof. dr Zoran Jovović.**

KOMPONENTA 3.2: SJEMENSKA PROIZVODNJA ŽITA

Proizvodnjom sjemenskog materijala žita može se baviti privredno društvo, odnosno drugo pravno lice ili preduzetnik odnosno proizvođač, koji je upisan u Registar proizvođača sjemenskog materijala kao i privredna društva, odnosno druga pravna lica ili fizičko lice, na osnovu zaključenog ugovora o saradnji sa registrovanim proizvođačem, a sjemenski materijal žita proizveden u toj saradnji smatra se proizvodnjom registrovanog proizvođača. Proizvodnja sjemenskog materijala žita podliježe obaveznoj stručnoj kontroli i sprovodi se u skladu sa Zakonom o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja („Službeni list RCG”, broj 28/06, "Službeni list CG", br. 61/11 i 48/15) i Pravilnika o proizvodnji i stavljanju u promet sjemenskog materijala žita ("Službeni list CG", br. 13/14, 33/19 i 136/22).

Sertifikacija je postupak priznavanja proizvodnje sjemenskog materijala nakon sprovedene stručne kontrole. Stručnom kontrolom nad proizvodnjom sjemenskog materijala žita utvrđuje se: porijeklo upotrijebljenog sjemena, vrsta, sorta i kategorija, autentičnost i čistoća vrste i sorte, prostorna izolacija, zdravstveno stanje, prisustvo korova, opšte stanje i razvoj usjeva, predusjev, primjena agrotehničkih mjera i očekivani prinos prirodnog sjemena.

Na osnovu izvršene stručne kontrole i dostavljenog izvještaja, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse izdaje sertifikat o priznavanju sjemenskog usjeva i priznavanju kategorije sjemena čime proizvođač stiče pravo na doradu sertifikovanog sjemena i na izdavanje etikete u cilju stavljanja u promet sjemenskog materijala žita koji ispunjava propisane norme. Dosljedna primjena svih mjera obezbijediće proizvodnju kvalitetnog sjemena žita domaćeg porijekla, uz obezbijeđen stručni i zdravstveni nadzor.

U 2023. godini nije bilo prijavljenih površina za proizvodnju sjemenskog materijala žita. Ukoliko u 2024. godini pristignu prijave proizvodnje i prijave za sprovođenje stručne kontrole, sredstva će se obezbijediti preraspodjelom sredstava iz Programa kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala i biljni genetički resursi, a sredstva za stručnu kontrolu će se obračunavati u iznosu od 80 €/ha na ovim površinama, od čega će 40% biti učešće Uprave – Fitosanitarni sektor, a 60% učešće proizvođača.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.2	Sjemenska proizvodnja žita: U 2023. godini nije bilo prijavljenih površina za proizvodnju sjemenskog materijala žita. Ukoliko u 2024. godini pristignu prijave proizvodnje i prijave za sprovođenje stručne kontrole, sredstva će se obezbijediti preraspodjelom sredstava iz Programa kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala i biljni genetički resursi, a sredstva za stručnu kontrolu će se obračunavati u iznosu od 80 €/ha na ovim površinama, od čega će 40% biti učešće Uprave – Fitosanitarni sektor , a 60% učešće proizvođača.	0,00
UKUPNO		0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

⁶² Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova stručne kontrole i laboratorijskih ispitivanja u oblasti sjemenskog materijala i zdravstvene zaštite bilja⁶³: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – odgovorno lice prof. dr Zoran Jovović.

KOMPONENTA 3.3:	PROGRAM	KONTROLNOG	ISPITIVANJA SJEMENSKOG MATERIJALA
------------------------	----------------	-------------------	--

Kontrolna ispitivanja sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja obuhvataju: laboratorijska ispitivanja kvaliteta sjemenskog materijala koji je prošao postupak sertifikacije odnosno postupak priznavanja kategorije sjemenskog materijala nakon sprovedene stručne kontrole u skladu sa **posebnim Programom kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala.**

Kontrolna ispitivanja vrše se na dostavljenim uzorcima sjemenskog materijala iz prometa, a u skladu sa planom uzorkovanja po posebnom Programu kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala i godišnjeg Plana službenih kontrola.

Kontrolna ispitivanja sjemena su dodatna provjera sistema sertifikacije, a ujedno i kvaliteta sjemenskog materijala koji se nalazi u prometu. Ovo je naročito važno jer od momenta proizvodnje do prodaje protekne duži vremenski period u toku kojeg može doći do negativnih promjena parametara kvaliteta.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.3	Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala	3.500,00
	UKUPNO	3.500,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova stručne kontrole i laboratorijskih ispitivanja u oblasti sjemenskog materijala i zdravstvene zaštite bilja⁶⁴: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – odgovorno lice prof. dr Zoran Jovović.

KOMPONENTA 3.4:	PROGRAM	KONTROLNOG	ISPITIVANJA SADNOG MATERIJALA
------------------------	----------------	-------------------	--------------------------------------

Kontrolna ispitivanja sadnog materijala obuhvataju: laboratorijska ispitivanja kvaliteta sadnog materijala koji je prošao postupak sertifikacije odnosno postupak priznavanja kategorije sadnog materijala nakon sprovedene stručne kontrole u skladu sa posebnim **Programom kontrolnog ispitivanja sadnog materijala.**

Kontrolna ispitivanja vrše se na dostavljenim uzorcima sadnog materijala iz prometa, a u skladu sa planom uzorkovanja po posebnom Programu kontrolnog ispitivanja sadnog materijala i godišnjeg Plana službenih kontrola.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.4	Program kontrolnog ispitivanja sadnog materijala	3.500,00
	UKUPNO	3.500,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova stručne kontrole i laboratorijskih ispitivanja u oblasti sadnog materijala i zdravstvene zaštite bilja⁶⁵: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković – odgovorno lice dr Miroslav Čizmović.

KOMPONENTA 3.5	PROGRAM	KONTROLNOG	ISPITIVANJA MATIČNIH STABALA SADNOG MATERIJALA
-----------------------	----------------	-------------------	---

Kontrolna ispitivanja matičnih biljaka (stabala) koje su prijavljene za odabir, a koje su namijenjene za razmnožavanje sprovode se u skladu sa posebnim **Programom kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala.**

Održavanje kvalitetnih i zdravstveno ispravnih matičnih biljaka (stabala) je veoma važno za poljoprivrednu proizvodnju jer pruža sigurnost u proizvodnji sadnog materijala koji se koristi za zasnivanje zasada.

Kontrolna ispitivanja matičnih biljaka (stabala) sadnog materijala doprinose kontroli kvaliteta što je preduslov za dobijanje kvalitetnog sadnog materijala.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.5	Program kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala	8.700,00
	UKUPNO	8.700,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

⁶³ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁶⁴ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁶⁵ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova stručne kontrole i laboratorijskih ispitivanja u oblasti sadnog materijala i zdravstvene zaštite bilja⁶⁶: Biotehnički fakultet dekan prof dr Božidarka Marković - odgovorno lice dr Miroslav Čizmović.

KOMPONENTA 3.6: PROGRAM KONTROLNOG ISPITIVANJA SJEMENSKOG I SADNOG MATERIJALA NA GMO

Budući da se GMO može predstavljati opasnost po biodiverzitet i zdravlje ljudi i životinja, ovaj program omogućava uspostavljanje i primjenu sistema kojim se osiguravaju i sprovode odgovarajuće mjere zaštite vezanih za njihovu upotrebu, namjerno uvođenje u životnu sredinu i stavljanje GMO-a ili proizvoda koji sadrže GMO na tržište u oblasti reproduktivnog GM biljnog materijala. Laboratorijska ispitivanja se sprovode u skladu sa posebnim Programom kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO i Planom službenih kontrola.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.6	Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO	0,00
UKUPNO		0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse: Biljana Vulić, načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju: Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova stručne kontrole i laboratorijskih ispitivanja u oblasti GMO.

KOMPONENTA 3.7: PROGRAM BILJNIH GENETIČKIH RESURSA

Očuvanje genetičkih resursa u biljnoj proizvodnji vrši se inventarizacijom, in situ i ex situ konzervacijom, proučavanjima, kao i formiranjem kolekcija i registara i sličnih aktivnosti koje doprinose cilju njihovog očuvanja.

Genetički resursi za hranu i poljoprivredu (agrobiodiverzitet) predstavljaju jednu od najznačajnijih komponenti ukupnog biodiverziteta.

Očuvanje biološkog diverziteta je veoma važno za poljoprivrednu proizvodnju jer pruža sigurnost u proizvodnji hrane kroz: identifikaciju i inventarizaciju genetičkih resursa na terenu; podršku farmerima za uzgoj genetičkih resursa poljoprivrednog bilja; prikupljanje materijala i genetička proučavanja, karakterizaciju i formiranje genetičkog registra, formiranje kolekcija i slično, kao i čuvanje kolekcija, publikovanje i razmjena naučnih rezultata, uključivanje u međunarodne organizacije.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.7	Program biljnih genetičkih resursa	4.000,00
UKUPNO		4.000,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse: Biljana Vulić, načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju: Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog materijala poljoprivrednog bilja (banka biljnih gena)⁶⁷: Biotehnički fakultet, dekan prof dr Božidarka Marković – odgovorno lice prof. dr Zoran Jovović.

KOMPONENTA 3.8 PROGRAM MJERA ZA LABORATORIJSKA ISPITIVANJA SADNOG I SJEMENSKOG MATERIJALA KOJA SE NE MOGU PREDVIDJETI

U slučaju potrebe za laboratorijskim ispitivanjima sadnog i sjemenskog materijala koja se ne mogu predvidjeti niti planirati i radi brzog reagovanja u ovakvim situacijama radi obezbjeđenja funkcionisanja uspostavljenog sistema sertifikacije sadnog i sjemenskog materijala, kao i radi sprječavanja stavljanja u promet sjemenskog i sadnog materijala koji ne ispunjava propisane zahtjeve i nastanka većih šteta koje mogu nastati usljed njihove upotrebe, izvršice se uzorkovanje i laboratorijska ispitivanja uzetih uzoraka. U slučaju da se zahtijeva nadoknada za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz ove Komponente.

Procjena:

Br.	Opis	Projektovane finansije
3.8	Program mjera za laboratorijska ispitivanja sadnog i sjemenskog materijala koja se ne mogu predvidjeti	2.440,00
UKUPNO		2.440,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse: Biljana Vulić, načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju: Zorka Prljević, pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori. Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog i sadnog materijala poljoprivrednog bilja (banka biljnih gena)⁶⁸: Biotehnički fakultet, dekan prof dr Božidarka Marković – odgovorno lice prof. dr Zoran Jovović i dr Miroslav Čizmović.

KOMPONENTA 3.9 EDUKACIJE

Komponenta podražava realizaciju Posebnih programa za sjemenski i sadni materijal.

Uprava organizuju edukativne radionice:

⁶⁶ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁶⁷ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

⁶⁸ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

R. br.	Naziv obuke
1.	Edukacija administracije
2.	Edukacija inspektora
3.	Edukacija savjetodavaca
4.	Edukacija uvoznika/ lica koja vrše promet na malo/veliko sjemenskog i sadnog materijala
5.	Edukacija proizvođača sjemenskog i sadnog materijala
6.	Ostale obuke u skladu sa ukazanim potrebama

Procjena:

R.br.	Opis	Broj obuka	Projektovane finansije
1.	realizacija Program obuke	minimum 10	0,00
UKUPNO			0,00

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje:

Uprava: Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnica i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori.** Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po podružnim jedinicama dat je u Prilogu 1 ovog programa.

Ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog i sadnog materijala poljoprivrednog bilja (banka biljnih gena)⁶⁹: **Biotehnički fakultet, dekan prof dr Božidarka Marković – odgovorno lice prof. dr Zoran Jovović i dr Miroslav Čizmović.**

REZIME PROGRAMA KONTROLNIH ISPITIVANJA PROIZVODNJE SJEMENSKOG I SADNOG MATERIJALA I BILJNI GENETIČKI RESURSI

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - **33.740,00 €.**

Način kontrole: Administrativnu kontrolu izvršavanja poslova vrši **Uprava:** Vladimir Đaković, **direktor; Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora, Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse:** Biljana Vulić, **načelnik i i Odsjek za fitosanitarnu inspekciju:** Zorka Prljević, **pomoćnik direktora i fitosanitarni inspektori,** u skladu sa usvojenim procedurama za upravljanje Programom fitosanitarnih mjera.

Dodatno, **Uprava/ Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse** u skladu sa ovim Programom putem medija i internet stranice Uprave.

Nosioci posla:

-ovlašćene visoko školske ustanove za vršenje poslova u oblasti sjemenskog i sadnog materijala poljoprivrednog bilja, biljne genetičke resurse i GMO; -fitosanitarna inspekcija.

Nosioci posla blagovremeno obavještavaju i izvještavaju Odsjek o izvođenju programa po naznačenim fazama u skladu sa prijavom i o izvršenim poslovima u cilju vršenja administrativne kontrole obavljenog posla.

Izveštaj treba da sadrži sljedeće podatke: naziv mjesta, datum izvođenja mjere, ime vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom, potvrdu o uzetim uzorcima, fotografije i rezultate ispitivanja.

Nosioci poslova vlasniku bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom izdaju potvrdu o uzetim uzorcima koja je data u Prilogu ovog programa.

Potvrda se izdaje u dva primjerka od kojih jedan ostaje kod subjekta kod kojeg se sprovodi program odnosno monitoring ili kontrolna ispitivanja, a drugi primjerak zadržava nosilac posla.

Način plaćanja: Na osnovu zaključenog ugovora, čiji sastavni dio su cijene laboratorijskih ispitivanja gdje je to primjenjivo, plaćanje se vrši po ispostavljenoj fakturi, dijelom avansno do 30% za pripremu ispitnih kapaciteta na osnovu dostavljenog izvještaja Upravi – Fitosanitarni sektor – Odsjek za sertifikaciju sjemena i sadnog materijala, zaštitu biljnih sorti, GMO i biljne genetičke resurse za obavljene posao. Avansna uplata sredstava može se vršiti na osnovu opravdanog zahtjeva, a avansno uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava.

Nepravilne i neuredne fakture i izvještaji, kao i fakture i izvještaji bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju utvrđivanja nepravilnosti iz Komponenti programa 3.3 i 3.4 koristiti će se sredstva iz Komponente 3.8 do visine ukupno procijenjenih sredstava, a nakon iscrpljivanja istih biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva.

U slučaju da se zahtijeva nadoknada za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz Komponente 3.8. U slučaju da za komponente dođe do odstupanja odnosno povećanja projektovanih površina finansijska sredstva se proporcionalno umanjuju do visine predviđenih sredstava po pojedinim komponentama.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost €
3.1 Sjemenska proizvodnja krompira: Procijenjeno je da će se proizvodnja sjemenskog krompira odvijati na površini od 100 ha , za sprovođenje stručne kontrole (290 €/ha) na ovim površinama neophodna su sredstva u iznosu od 29.000,00 €, od čega je 40% (11.600,00€) učešće Uprave – Fitosanitarni sektor, a 60% (17.400,00€) učešće proizvođača.	11.600,00
3.2 Sjemenska proizvodnja žita: U 2023. godini nije bilo prijavljenih površina za proizvodnju sjemenskog materijala žita. Ukoliko u 2024. godini pristignu prijave proizvodnje i prijave za sprovođenje stručne kontrole, sredstva će se obezbijediti preraspodjelom sredstava iz Programa kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala i biljni genetički resursi, a sredstva za stručnu kontrolu će se obračunavati u iznosu od 80 €/ha na ovim površinama, od čega će 40% biti učešće Uprave – Fitosanitarni sektor, a 60% učešće proizvođača.	0,00

⁶⁹ Nakon objave Programa u Službenom listu Crne Gore, ovlašćena pravna lica podnose prijave programa na Obrascu 5.

3.4 Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala iz uvoza	3.500,00
3.4 Program kontrolnog ispitivanja sadnog materijala	3.500,00
3.5 Program kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala	8.700,00
3.6 Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO	0,00
3.7 Program biljnih genetičkih resursa	4.000,00
3.8 Program mjera za laboratorijska ispitivanja sadnog i sjemenskog materijala koja se ne mogu predvidjeti	2.440,00
3.9 Edukacije	0,00
UKUPNO	33.740,00

**PROGRAM 4
MATERIJALI ZA POSEBNE NAMJENE
(KLOPKE, EX TEMPORE TESTOVI ZA ŠTETNE ORGANIZME, HEMIKALIJE, MAMCI)**

Cilj: Obezbjediavanje implementacije Programa fitosanitarnih mjera

Odgovorna institucija: Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora;

Aktivnosti:

Program uključuje obezbjediavanje stalne rezerve neophodnih materijala: klopke, ex tempore testovi za štetne organizme, hemikalije, mamci i drugi potrebni materijali i oprema, radi blagovremenog izvršavanja Programa fitosanitarnih mjera i ispunjavanja već preuzetih mjera definisanih programom, a naročito u odnosu na hitne fitosanitarne mjere i krizne situacije čiji se obim i vrijeme ispitivanja ne može predvidjeti - obezbjediavanje kontinuiranog i nesmetanog obavljanja programa u smislu pravovremenog uzimanja uzoraka, terenskih obilazaka (nedostajući materijal, gorivo i drugi operativni troškovi) i ostalih poslova iz nadležnosti Uprave – Fitosanitarnog sektora.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje: Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora.

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - 6.000,00 €.

Način plaćanja: Na osnovu zahtjeva, zaključenog ugovora, po rješenju, po ispostavljenoj fakturi, dostavljenom izvještaju Upravi – Fitosanitarnom sektoru za obavljene posao gdje je to primjenjivo. Uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava. Nepravilne i neuredne fakture, kao i fakture bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski rizik: U slučaju nepredvidive situacije biće potrebno obezbijediti dodatna finansijska sredstva.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost
4.1 Materijali za posebne namjene (klopke, ex tempore testovi za štetne organizme, hemikalije, mamci)	6.000,00

**PROGRAM 5
TEHNIČKA I ADMINISTRATIVNA PODRŠKA IMPLEMENTACIJI PROGRAMA**

Cilj: Obezbjediavanje implementacije Programa fitosanitarnih mjera

Odgovorna institucija: Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora,

Nosilac posla: Uprava: Vladimir Đaković, direktor; **Fitosanitarni sektor:** Zorka Prljević, pomoćnik direktora;

Aktivnosti:

Sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera uključuje i ispunjavanje već preuzetih brojnih međunarodnih obaveza IPPC, EPP, UPOV, ECPGR, WTO, implementaciju Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji, implementaciju Strategije Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12 - Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa Opštim akcionim planom i Posebnim akcionim planom za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja, pregovora sa Evropskom unijom, sprovođenje fitosanitarne politike i mjera definisanih ovim programom koji pored institucionalne, zahtijevaju i znatnu finansijsku podršku. Pristupanje Crne Gore Evropskoj uniji ima za posljedicu uvođenje novina u svakodnevnu praksu, što je uslov za implementaciju niza mjera fitosanitarne politike koje nameću potrebu dodatnog osposobljavanja i angažovanja ljudskih resursa.

Brojni zadaci u oblasti harmonizacije zakonodavstva sa Acquis communautaire EU, a posebno u kvalitetnoj primjeni nove zakonske regulative, zahtjevi za sprovođenja projekata nameću dodatne finansijske obaveze koje se ne mogu predvidjeti.

Ovi procesi i reforme traže saradnju sa najširim krugom korisnika, a program ima višestruku namjenu:

-sprovođenje obaveza u EU integracijama: Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji, implementaciju Strategije Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12 - Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa Opštim akcionim planom i Posebnim akcionim planom za suzbijanje i iskorjenjivanje klasične kuge svinja, pregovarački proces sa EU i drugih preuzetih obaveza kroz stalna ili povremena radna tijela i komisije, kao i za dodatne troškove harmonizacije zakonodavstva sa Acquis EU, usluge prevođenja, stručne redakture i dr.; saradnja sa međunarodnim organizacijama od značaja za razvoj fitosanitarnog sektora i realizacija međunarodnih projekata u fitosanitarnom sektoru;

-angažovanje stručnjaka iz oblasti informatike za uspostavljanje IT sistema iz zemlje i inostranstva i aktivnosti u tijelima koje su predviđene zakonima i prenešenim nadležnostima;

-jačanje administrativnih i institucionalnih kapaciteta: obuka, podršku kreativnim kadrovima i modernizacija i nabavku nove opreme, podršku procesima akreditacije, informatičku podršku i dr.;

- naknada za dodatni rad zaposlenim licima iz Fitosanitarnog sektora u radnim tijelima koje su predviđene zakonima ili uredbama, a nepoznaju se kao dodatna prenešena nadležnost u skladu sa Uredbom o realizaciji i postupku korišćenja sredstava iz instrumenta pretpristupne pomoći Evropske unije (IPARD II program) – Sl. list CG, br. 16/16, 4/17 11/18 i 46/19) i Memorandum o saradnji između Uprave i Ministarstva poljoprivrede kojim se reguliše način saradnje, koordinacije i razmjene informacije u cilju efikasne implementacije IPARD II programa sa utvrđenim Aneksima koji su sastavni dio

memoranduma), kao i drugim radnim tijelima za izvršavanje poslova koji nijesu u nadležnosti uprave, u skladu sa propisom o zaradama državnih službenika (prekovremeni rad);

-u slučaju zahtjeva za nadoknadu za vrijednost uzetog uzorka ista se nadoknađuje iz ovog programa;

-obezbjeđivanje kontinuiranog i nesmetanog obavljanja programa u smislu pravovremenog uzimanja uzoraka, terenskih obilazaka (nedostajući materijal, gorivo, dostavljanje uzoraka i drugi operativni troškovi) i ostalih poslova iz nadležnosti Uprave – Fitosanitarnog sektora;

-za uzimanje, pakovanje i transport uzoraka i izradu prateće dokumentacije (obrazaca zapisnika, uputa, traka, oznaka i sl.) neophodno je obezbijediti odgovarajuću opremu kako bi se u laboratoriju isporučio uzorak podesan/prihvatljiv za laboratorijska ispitivanja i dobijanja vjerodostojnih rezultata u skladu sa Programom fitosanitarnih mjera i Uputstvom za uzimanje službenih uzoraka i sprovođenje programa;

-odnos sa javnošću (štampanje promotivnih materijala, flajera i sl.) u sprovođenju fitosanitarne politike i predstavljanju procesa pristupanja EU.

Odgovornost za pravovremenost, efekte i sprovođenje: Uprava: Vladimir Đaković, direktor; Fitosanitarni sektor: Zorka Prljević, pomoćnik direktora,

Period realizacije: Tokom cijele godine.

Finansiranje: Budžet Crne Gore - 4.660,00 €.

Način plaćanja: Na osnovu zahtjeva, zaključenog ugovora, po rješenju, po ispostavljenoj fakturi, dostavljenom izvještaju za obavljeni posao.

Uplata sredstava vrši se na osnovu opravdanog zahtjeva, a uplaćena sredstva moraju se pravdati izvještajem kojim se dokazuje namjenska upotreba avansno odobrenih i uplaćenih sredstava.

Nepravilne i neuredne fakture, kao i fakture bez kompletne prateće dokumentacije neće se razmatrati.

Finansijski plan:

Komponente	Vrijednost
5.1 Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa	4.660,00

SPROVOĐENJE PROGRAMA, PRAĆENJE I KONTROLA

2. Uprava – Fitosanitarni sektor vrši administrativnu kontrolu nad realizacijom Programa fitosanitarnih mjera za 2023. godinu kroz praćenje i kontrolu načina izvršavanja mjera, rokova, broja uzoraka, vođenja evidencije i načina obavještanja o preduzetim mjerama, u toku sprovođenja ili naknadno, provjerom vjerodostojnosti dostavljene dokumentacije, na terenu, kod držaoca bilja kod kojih su izvršene mjere iz programa.

Pojedine mjere iz ovog programa (poslovi od javnog interesa), sprovode se na osnovu ugovora između Uprave – Fitosanitarnog sektora i vršioca javnih poslova, u skladu sa posebnim zakonima, kojima se bliže uređuje oblast, metode i uslovi pod kojima se vrše javna ovlašćenja, evidencije, prava, obaveze i odgovornosti vršioca javnih poslova i dr.

Subjkti koji sprovode mjere iz ovog programa moraju voditi propisane evidencije, registre i baze podataka u skladu sa zakonima i propisima donesenim na osnovu zakona.

STRUČNE KOMISIJE I EKIPE

3. Za sprovođenje pojedinih mjera iz ovog programa mogu se u određenim slučajevima formirati stručne komisije (hitne mjere: zdravstvena zaštita bilja/sinhronizacija rada na suzbijanju štetnih organizama, bezbjednost hrane, registraciju sredstava za zaštitu bilja i slično).

Takođe, komisija se formira i za utvrđivanje visine naknade štete uništenog ili na drugi način uklonjenog bilja, biljnih proizvoda i drugih objekata pod nadzorom u skladu sa zakonom.

Predviđena je izrada planova suzbijanja određenih štetnih organizama, analize rizika, kriznih planova, vodiča i uputstava za sprovođenje mjera iz ovog programa, angažovanje eminentnih predavača iz zemlje i inostranstva u cilju edukacije i praćenja savremenih trendova iz fitosanitarne oblasti, troškovi međunarodne saradnje, kao i jačanje administrativnih kapaciteta same uprave.

NAKNADA ZA ŠTETE UNIŠTENOG ILI NA DRUGI NAČIN UKLONJENOG BILJA, BILJNIH PROIZVODA I DRUGIH OBJEKATA POD NADZOROM

4. Za uništeno ili na drugi način uklonjeno bilje, biljne proizvode i druge objekte pod nadzorom usljed izvršenja naređenih fitosanitarnih mjera, držaocu bilja, biljnih proizvoda i drugih objekata pod nadzorom pripada naknada štete u skladu sa zakonom, na osnovu procjene stručne komisije.

NAKNADA ZA UZETE UZORKE

5. Neregistrovanim (malim) proizvođačima, ispod 1.000m² i registrovanim proizvođačima pripada naknada za vrijednost uzetog uzorka.

Ako stranka prilikom uzimanja uzorka zahtjeva nadoknadu za vrijednost uzetog uzorka, isti se može fakturisati na račun Uprave, a faktura je jedino validna za plaćanje ukoliko je prati zapisnik nadležnog inspektora o uzetom uzorku na kojem je navedeno da stranka zahtjeva nadoknadu.

6. Ovaj program objaviće se u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 04-313/24-2673/1

Podgorica, 5. aprila 2024. godine

Ministar,
Vladimir Joković, s.r.

Pregled nadležnih fitosanitarnih inspektora za sprovođenje Programa fitosanitarnih mjera za 2024. godinu po područnim jedinicama

R.B.	Ime i prezime	
1.	Danijela Gojković	FI Podgorica
2.	Slavko Pejović	FI Podgorica
3.	Jovana Jovanović	FI Podgorica
4.	Darja Kraljević	FI Podgorica
5.	Tanja Džankić Bajagić	FI Podgorica
6.	Dalibor Ščekić	FI Berane
7.	Panto Bojčić	FI Berane
8.	Nebojša Zekić	FI Rožaje
9.	Valentina Jovanović	FI Herceg Novi
10.	Stana Delibašić	FI Kotor
11.	Vukadin Bakić	FI Bijelo Polje
12.	Gordana Rakonjac	FI Bijelo Polje
13.	Danira Mustajbašić	FI Bijelo Polje
14.	Šefik Kalač	FI Bar
15.	Željka Obradović	FI Bar
16.	Velinka Čačić	FI Pljevlja
17.	Ljiljana Čvorović	FI Pljevlja
18.	Milica Ćupić	FI Nikšić
19.	Saveta Perović	FI Nikšić

Datum:			
Ovlašćena institucija/Nosilac posla:			
Fitosanitarni inspektor:			
Adresa:			
P O T V R D A br. *			
Naziv komponente programa**			
Ime i prezime (držaoca/vlasnika bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom):			
Adresa, opština:			
Katastarski broj parcele / lokalni naziv parcele:			
GPS koordinate:			
Napomena: Vlasnik je dužan da ovu potvrdu čuva najmanje godinu dana i da je stavi na uvid fitosanitarnom inspektoru			
IZVRŠENO UZORKOVANJE			PRIMJEDBA
Vrsta bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom	Broj uzoraka	Parcela	

_____
potpis vlasnika bilja

_____
matični broj vlasnika bilja

_____
potpis ovlašćenog lica

*upisati broj komponente programa kroz redni broj potvrde

**u slučaju programa zdravstvene zaštite bilja unosi se naziv štetnog organizma

Fotografije

IZVJEŠTAJ O IZVRŠENOM PREGLEDU U OKVIRU POSEBNOG NADZORA

Podaci o licu zaduženom za pregled:

Ime i prezime fitosanitarnog inspektora	
---	--

Podaci o držaocu bilja i bilju:

Naziv/ime i prezime držaoca bilja:	Opština:	Lokacija:	GPS Kordinate:
Vrsta bilja:	Količina:	Mjesto pregleda:	
Sorta (ako je primjenjivo):		☐ distributivni centar ☐ rasadnik ☐ proizvodni zasad ☐ uvoz ☐ javne površine	

Podaci o pregledu:

Datum:	☐ bez simptoma ☐ ima simptoma Opis simptoma:
--------	--

Podaci o uzorkovanju:

☐ ne	☐ da
Opis uzorka:	
količina:	
broj uzorka:	

Potpis:

_____

U prilogu fotografije:

--

Podaci o laboratoriji (naziv i adresa i drugi podaci)

IZVJEŠTAJ O REZULTATIMA LABORATORIJSKOG ISPITIVANJA

Vrsta ispitivanja	
Jedinstvena identifikaciona oznaka	
Datum izdavanja izvještaja	

PODACI O PODNOSIOCU ZAHTJEVA I KORISNIKU USLUGE	
Naziv podnosioca zahtjeva	
Broj i datum zahtjeva/naloga/ugovora	
Naziv korisnika usluge	

PODACI O UZORKU	
Datum dostavljanja uzorka	
Vrsta/naziv uzorka	
Broj dostavljenih uzoraka	
Zahtijevano ispitivanje	
Zemlja porijekla	
Mjesto uzimanja uzorka	
Datum početka ispitivanja	
Datum završetka ispitivanja	

DIJAGNOSTIČKA METODA

Ime i prezime odgovornog lica   MP

Izjava:

1. Rezultati ispitivanja se odnose samo na ispitivani uzorak.
2. Izvještaj o ispitivanju se može umnožavati isključivo kao cjelina.

REZULTAT LABORATORIJSKOG ISPITIVANJA:

--

STRUČNO MIŠLJENJE

Na osnovu rezultata izvršenih laboratorijskih ispitivanja i stručnog razmatranja utvrđeno je da ispitivani uzorak

Vrsta/naziv uzorka	
Broj protokola uzorka	

ODGOVARA / NE ODGOVARA
propisanim uslovima

zbog

DRUGE ZNAČAJNE INFORMACIJE:

Uzorak uništen:

--

Odgovorno stručno lice:

Rukovodilac laboratorije:

MP

Zbirni izvještaj o izvršenim laboratorijskim ispitivanjima

R.br.	Šifra uzorka	Datum uzorkovanja	Površina ha	GPS	Opština Parcela List nepokretnosti Katastarska parcela	Datum obrade uzorka	Rezultat laboratorijskog ispitivanja

1. Opis obilježnog područja																
Naziv	Datum															
2. Početna veličina obilježnog područja (ha)																
3. Ažurirana veličina obilježnog područja (ha)																
4. Pristup																
5. Zona																
Opis	6. Mjesta nadzora															
Broj																
7. Rizična područja identifikovana																
8. Rizična područja kontrolisana																
9. Biljni materijal/roba																
10. Lista bilja domaćina																
11. Vrijeme																
12. Detalji nadzora																
A) Broj vizuelnih pregleda																
B) Ukupan broj uzoraka																
C) Tip klopki ili drugih alternativnih metoda (mreže za hvatanje i sl.)																
D) Broj klopki ili drugih metoda za hvatanje																
E) Broj mjesta sa klopka, kada je različit od podataka iz tačke D.																
F) Tip testa (mikroskopska identifikacija, PCR, ELISA i sl.)																
G) Ukupan broj testova																
H) Druge mjere (psi, dronovi, hilikopter, kampanje podizanja svijesti i sl.)																
I) Broj drugih mjera																
A	B	C	D	E	F	G	H	I	13. Broj uzoraka sa simptomima analizirani:							
									i)	ii)	iii)	iv)	13. Broj asimptomatičnih uzoraka analizirani:			
									i) Ukupno	ii) Pozitivni	iii) Negativni	iv) nedeterminisani	i) Ukupno	ii) Pozitivni	iii) Negativni	iv) nedeterminisani
14. Notifikacioni broj																
Broj	Datum															
15. Komentari																

✓ Pravilnik o .....

4. OPIS PROGRAMA

- plan aktivnosti
- opis dijagnostičke metode

Tabela 1: Planirana dinamika aktivnosti

Faza	Aktivnost	Mjesec											
		FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC	
1													
2													

5. Tabela 2: Učesnici u realizaciji programa: (uključujući i tehnička lica)

Ime i prezime	Organizacija (ukoliko je zaposlen)	Matični broj	Zvanje	Planirani broj sati/dana/mjeseci

6. CILJ I OČEKIVANI REZULTATI PROGRAMA

7. PREDLOŽENA FINANSIJSKA SREDSTVA

Tabela 3: Predložena finansijska sredstva

Faza	Aktivnost	Vrsta troškova*	Iznos u €
Ukupno troškova za fazu u €:			
UKUPNI TROŠKOVI FAZA			
UKUPNI TROŠKOVI PROGRAMA			

*vrste troškova:

1. **sredstva za rad:** oprema, amortizacija;
2. **predmet rada:** gorivo, klopke, nabavka ambalaže, reagensa ili hemikalija, potrošni materijal i sl.;
3. **troškovi rada:** honorar, dnevnica, efektivno radno vrijeme, plaćanje po učinku, vršenje laboratorijskih testiranja, obrada rezultata;
4. **troškovi tuđih usluga:** štampanje flajera, superanaliza, potvrda identifikacije i sl.;
5. **visina režijskih troškova:** u organizaciji podnosioca programa (broj pod kojim je zavedena odluka odnosno izjava o visini režijskih troškova)

8. Izjava odgovornog lica i broj pod kojim je zavedena o namjenskom korišćenju sredstava prema navodima u prijavi programa.

Sredstva će biti namjenski korišćena prema navodima u prijavi Programa, što potvrđuju svojeručnim potpisom.

odgovorno lice za sprovođenje Programa	dekan Biotehničkog fakulteta
MP	

NAPOMENE:

U CILJU PRIHVATANJA PRIJAVA NEOPHODNO JE U POTPUNOSTI DETALJNO POPUNITI PRIJAVU I RAZRADITI SVAKI TROŠAK ZASEBNO SA PREDVIĐENIM PRIPADAJUĆIM IZNOSIMA VODEĆI RAČUNA DA ISTI NE PREMAŠUJU STVARNE TROŠKOVE.
PERIODIČNI IZVJEŠTAJI DOSTAVLJAJU SE NAKON SVAKOG IZLASKA NA TEREN ILI NAKON DJELIMIČNO IZVRŠENIH ODREĐENIH AKTIVNOSTI.
ZAVRŠNI IZVJEŠTAJ SA PREDLOGOM MJERA DOSTAVLJA SE UPRAVI DO KRAJA DECEMBRA 2021. GODINE.
ODGOVORNA LICA DUŽNA SU DA PRILIKOM IZLASKA NA TEREN TELEFONSKIM PUTEM INFORMIŠU LOKALNOG FITOSANITARNOG INSPEKTORA RADI EVENTUALNOG ZAJEDNIČKOG ODLASKA NA TEREN.
FITOSANITARNI INSPEKTOR DUŽAN JE DA PRISUSTVUJE NAJMANJE JEDNOM U TOKU NADZORA ILI MONITORINGA ŠTO POTVRĐUJE ZAPISNIKOM O KONTROLI SPROVOĐENJA NADZORA I MONITORINGA.

Redni broj	Ime i prezime fitosanitarnog inspektora	Teritorijalna jedinica
1.		